

**”Oottaminen on tylsää mut sitä pitää harjotella” - lasten
kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä
esiopetuksesta**

Jutta Valtonen

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma
Kevätlukukausi 2023
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Valtonen, Jutta. 2023. "Oottaminen on tylsää mut sitä pitää harjotella" - lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 52 sivua + liitteet.

Tutkimuksessa tarkasteltiin lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Tavoitteena oli selvittää ja kuvata lasten antamia merkityksiä vuorohoidossa järjestettävälle esiopetukselle ja heidän kokemuksiaan esiopetuksesta, ja kuvata miten lapset jäsentävät esiopetuksen osana vuorohoidon epäsäännöllisesti rakentuvia hoitoaikoja. Vuorohoidolla tarkoitetaan ilta-, yö-, viikonloppu- ja pyhäaikoina järjestettävää varhaiskasvatusta, johon oikeus syntyy huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun perusteella. Esiopetukseen on velvoittava osallistua ja vuorohoito on esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin haastattelemalla lapsia temahaastatteluin. Tutkimukseen osallistui yhdeksän 6–7-vuotiaasta lasta, jotka osallistuivat vuorohoidon esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen. Analyysi toteutettiin aineistolähtöisenä sisälönanalyysinä.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lapset kokivat esiopetuksen olevan heille tärkeää oppimisen ja harjoittelun kannalta. Lapset pitivät esiopetusta tärkeänä myös vanhempien työssäkäynnin kannalta. Tulokset osoittivat, että lapsille tärkeintä vuorohoidon esiopetuksessa oli leikki ja vertaissuhteet. Lapset kuvasivat kokemuksiaan esiopetuksesta pääsääntöisesti myönteisesti, ja he pitivät erityisesti leikistä yhdessä vertaisten kanssa ja esiopetustehtävien tekemisestä. Lapset jäsensivät esiopetuksen osana vuorohoitoa konkreettisten tekijöiden kautta. Esiopetus nähtiin aikaan sidottuna, ihmislähtöisenä ja tehtäväorientoituneena.

Asiasanat: vuorohoito, esiopetus, lasten kokemukset, varhaiskasvatus, epäsäännölliset hoitoajat

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	5
2 ESIOPETUS	7
2.1 Esiopetuksen järjestäminen	7
2.2 Esiopetuksen tavoitteet	8
2.3 Lasten kokemukset esiopetuksesta	10
2.4 Lasten osallisuus osana esiopetusta	11
3 VUOROHOITO OSANA SUOMALAISTA VARHAISKASVATUSJÄRJESTELMÄÄ	13
3.1 Vuorohoito	13
3.2 Vuorohoitotutkimus	14
3.3 Vuorohoidossa järjestettävä esiopetus.....	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	18
4.2 Tutkimuksen lähestymistapa	18
4.3 Tutkimukseen osallistujat.....	19
4.4 Tutkimusaineiston keruu.....	19
4.5 Aineiston analyysi	21
4.6 Eettiset ratkaisut aineistonkeruussa.....	27
5 TULOKSET	30
5.1 Lasten antamat merkitykset esiopetukselle	30
5.2 Lasten kuvailemat kokemukset esiopetuksesta	33
5.3 Lasten tapoja jäsentää esiopetus osana vuorohoidon epäsäännöllisiä hoitoaikoja	37
6 POHDINTA	41

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	41
6.2 Luotettavuus ja eettisyys tutkimusprosessissa.....	44
6.3 Jatkotutkimusaiheet.....	46
LÄHTEET	48
LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan kehitys on muuttanut niin aikuisten työelämää kuin lasten arkea. Kun vielä parikymmentä vuotta sitten kaupat olivat auki lähinnä arkipäivisin ja päiväaikaan, on nykyään yhä useampi kauppa auki ympäri vuorokauden. Pelastus- ja terveystalvet, teollisuus, logistiikka ja ravintola-ala toimivat niin ikään kellonajasta ja päivästä riippumatta. Erilaisia palveluita tarjotaan yhä laajemmilla aukioloajoilla. Yhteiskunnasta on muodostunut ympärivuorokautinen palveluyhteiskunta, jossa vuorotyötä tehdään jo monilla aloilla (Kekkonen ym., 2014, s. 52). Tulevaisuudessa epätyypilliset työajat saattavat olla arkipäivää kaikilla aloilla.

Vuorohoidolla tarkoitetaan ilta-, yö-, viikonloppu- ja arki- ja juhlapyhäaikaan järjestettävää tarpeen mukaista varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatustalvi 13 §, 540/2018). Kunnallisen varhaiskasvatuksen vuorohoidossa on alle kymmenen prosenttia kaikista varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista (Tilastokeskus, 2022), mutta kunnilla on velvollisuus järjestää vuorohoitoa niille lapsille, joiden vanhemmilla on tarve vuorohoidolle joko työn tai opiskelun takia (Varhaiskasvatustalvi 13 §, 540/2018). Vuorohoitoa tarvitsevat myös ne lapset, jotka osallistuvat esiopetukseen ja tarvitsevat sen lisäksi täydentävänä varhaiskasvatuksena vuorohoitoa.

Tämän laadullisen tutkielman tarkoitus on selvittää ja kuvata lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Lasten kokemukset ovat tärkeitä niin esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestämisessä kuin lasten osallisuuden vahvistamisessa. Lasten kokemuksia vuorohoidosta on tutkittu vähäisesti lähinnä opinnäytetyötasoisesti, mutta vuorohoidon esiopetuksen osalta tutkimuskenttä on lähes tyhjä. Tämä tutkielma antaa kuvauksen yhden vuoropäiväkodin esiopetusryhmän lasten arkeen ja kokemuksiin. Näkökulmaksi asettti lasten kokemukset, sillä lasten osallisuus on varhaiskasvatuksen kärkiteemoja, mutta vuorohoidon tutkimusaiheena vähemmän käytetty. Lasten näkökulmia ja

kokemuksia etsittiin haastattelemalla lapsia. Näin sain tutkielman tekemisen lisäksi itselleni lisää kokemuksia opettajuuteni tueksi ja suomalaiseen vuorohoito-tutkimukseen uutta tärkeää tietoa lasten kokemuksista.

Esiopetus tai siihen verrattava esiopetuksen tavoitteet täyttävä toiminta on velvoittavaa, oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavaa maksutonta opetusta (Opetushallitus, 2014, s. 12; Perusopetuslaki 26a §). Esiopetus on usein aamupäivälle ajoitettua toimintaa, mutta vuorohoidossa myös esiopetusikäisten lasten hoitoajat ovat vaihtelevia. Tasavertaisen esiopetuksen toteuttaminen voi olla haastavaa. Esiopetuksen järjestämisestä vuorohoidossa ei ole yhtenäisiä ohjeistuksia tai määräyksiä, vaan esimerkiksi esiopetusaika määritellään joko kunnittain tai yksiköittäin.

Esiopetuksen ajankohtaisuus tutkimusaiheena on ilmeinen, sillä käynnissä oleva kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu saattaa olla isoimpia esiopetuksen uudistuksia sitten esiopetuksen velvoittavuuden 2015 ja 2000-luvun alun esiopetus-uudistuksen. Kokeilun tavoitteena on esimerkiksi vahvistaa tasa-arvoa lasten koulutuksen välillä ja selvittää perheiden erilaisia palveluvalintoja liittyen varhaiskasvatukseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023a). Kuitenkaan vuorohoidon ja esiopetuksen yhdistämistä ei kokeilun väliraportin mukaan ole tutkittu kokeilun yhteydessä, vaikka viidesosassa kokeiluun osallistuvista kunnista kokeiluun osallistui myös vuorohoidon esiopetusryhmiä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023b).

Vuorohoitoa ovat tutkineet väitöskirjoissaan esimerkiksi Peltoperä (2021), jonka tutkimus kuvasi vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden antamia merkityksiä vuorohoidolle, Salonen (2020), joka tutki vuorohoidon merkitystä pienten lasten kuulumisen neuvottelussa ja rakentumisessa, ja Siippainen (2018), joka tutki lasten ja aikuisten välisiä suhteita vuoropäiväkodissa. Esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämistä on esimerkiksi tutkinut Murto (2017) pro gradu-tutkielmassaan aikuislähtöisesti. Tutkielman tarkoitus oli selvittää lastentarhanopettajien (nyk. varhaiskasvatuksen opettajien) kuvauksia esiopetuksen järjestämisestä vuorohoidossa. Vuorohoito ja esiopetus ovat tärkeitä tutkimusaiheita, sillä tutkimusta on tehty vähäisesti ja usein aikuisten näkökulmasta.

2 ESIOPETUS

Suomalainen varhaiskasvatus ja esiopetus ovat osa lasten koulupolkua, vaikka varsinaiseen oppivelvollisuuteen ne eivät tavallisesti kuulu (Oppivelvollisuuslaki 2 § ja 3 §, 1214/2020). Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista pedagogiikkaan painottuvaa toimintaa, jota säätelee varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022). Suomessa lasten osallistumisaste varhaiskasvatukseen oli vuonna 2021 noin 35 % alle 3-vuotiaiden kohdalla ja 3–5-vuotiaiden kohdalla noin 87 % (Tilastokeskus, 2022). Lähes koko 6-vuotiaiden ikäluokka osallistui esiopetukseen, ja lisäksi koko ikäluokasta 77 % osallistui täydentävään varhaiskasvatukseen (Tilastokeskus, 2022). OECD-maissa, mukaan lukien Suomi, varhaiskasvatuksen osallistumisaste on jatkuvassa nousussa, vaikkakin suomalainen ja pohjoismaalainen varhaiskasvatus eroaa muiden OECD-maiden varhaiskasvatuksesta (Tuononen, 2021). Erot maiden varhaiskasvatuksessa ilmenevät siinä, että suomalainen ja pohjoismaalainen varhaiskasvatus pohjautuvat educare-malliin, jossa oppiminen yhdistyy hoivaan ja huolenpitoon, kun taas muissa OECD-maissa varhaiskasvatus on koulumaisempaa. Varhaiskasvatuksessa on kyse lasten oikeudesta heidän kasvunsa, kehityksensä ja oppimisensa tukemiseen, mutta varhaiskasvatus, erityisesti vuorohoito, on myös mahdollistamassa huoltajien työssäkäyntiä ja opiskelua (Varhaiskasvatuslaki 13 §, 540/2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, s. 14).

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Esiopetuksella tarkoitetaan oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapsille annettavaa maksutonta opetusta (Perusopetuslaki 4 §). Esiopetus on tavoitteellista toimintaa, jota ohjaa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Esiopetus on osa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja peruskoulun muodostamaa lapsen kasvun ja oppimisen johdonmukaisesti etenevää kokonaisuutta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014). Esiopetukseen tai sen tavoitteet täyttävään

toimintaan on ollut velvoittavaa osallistua vuodesta 2015 (Perusopetuslaki 26a §), ja meneillään on parhaillaan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on alkanut elokuussa 2021 päättyen toukokuussa 2024, ja kokeiluun osallistuu noin 10 000 lasta, jotka ovat syntyneet vuosina 2016 ja 2017 (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2023a). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua ohjaa kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2021).

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden ja esiopetusta annetaan vuodessa vähintään 700 tuntia, mutta enintään viisi tuntia päivässä (Opetushallitus, 2014, s. 13; Opetushallitus, 2021, s. 15). Esiopetusta järjestetään joko suomeksi tai ruotsiksi, mutta kielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli (Opetushallitus, 2014, s. 12). Esiopetuksen lisäksi lapsella on oikeus myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen (Perusopetuslaki 6 §). Esiopetus tulee järjestää siten, että esiopetukseen osallistuvien matkat ovat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä, ja järjestämisessä tulee ottaa myös huomioon lapsen oikeus täydentävään varhaiskasvatukseen (Perusopetuslaki 6 §). Esiopetus tapahtuu usein samassa päiväkodissa täydentävän varhaiskasvatuksen kanssa, mutta myös muut järjestämis muodot ovat mahdollisia, esimerkiksi esiopetus voidaan järjestää koulun yhteydessä.

2.2 Esiopetuksen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on tukea lasten yhdenvertaisuuden ja oman ainutlaatuisuuden arvostamista (Opetushallitus, 2014, s. 12). Tavoitteet esiopetukselle nousevat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista (2014). Esiopetuksen tavoitteet muodostuvat opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisesti sen pohjalta tehtyjen opetussuunnitelmien mukaan (Opetushallitus, 2014, s. 14). Nämä tavoitteet eivät sisällä yhteisesti asetettuja osaamistavoitteita, mutta jokaiselle lapselle voidaan tehdä yksilöllinen suunnitelma, jossa pohditaan kunkin lapsen yksilöllisiä tavoitteita tukemaan kasvua, kehitystä ja oppimista. Esiopetuksen tavoite on pyrkiä ehkäisemään mahdollisia lapsen fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa kehityksessä ilmeneviä haasteita (Opetushallitus, 2014, s. 14).

Esiopetusta suunnitellaan ja toteutetaan lapsilähtöisesti huomioiden lasten mielipiteet ja yksilöllisyys (Opetushallitus, 2014, s. 14). Toteuttamisessa tärkeä lähtökohta on leikki kaikissa muodoissaan ja lapsen mielikuvitus. Lapsia rohkaistaan oppimaan ja kokeilemaan uusia taitoja ja tietoja, ilmaisemaan itseään, tutkimaan luontoa ja ympäristöä, ja lapsien minäkäsitystä vahvistetaan myönteisen vuorovaikutuksen ja kannustamisen avulla. (Opetushallitus, 2014, s. 14–15).

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) määrittelee esiopetuksen toteuttamista koskevia periaatteita. Esiopetuksen sisältöalueisiin kuuluu niin laaja-alainen osaaminen kuin monipuoliset työtavat ja erilaiset oppimiskokonaisuudet. Laaja-alainen osaaminen kattaa ajattelun ja oppimisen, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisu, itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen, monilukutaidon, tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen ja osallistumisen ja vaikuttamisen alueet (Opetushallitus, 2014, s. 16–19). Nämä alueet vaikuttavat niin esiopetuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristössä kuin kasvatus- ja opetustyössä.

Laaja-alaisen osaamisen lisäksi esiopetuksen toimintaa ohjaa oppimiskokonaisuudet, joiden toteuttaminen lähtee lasten kiinnostuksen kohteista ja opetuksen yhteisistä tavoitteista (Opetushallitus, 2014, s. 30). Yhteiset tavoitteet nousevat eri osaamisen alueista, kuten ilmaisun monet muodot, joka keskittyy lasten ilmaisun kehittämiseen, kielen rikas maailma, joka tukee lasten kielellisten taitojen kehitystä, yhteiskuntaa ja etiikkaa avaava minä ja meidän yhteisömme, lasten oppimisympäristöä mahdollisuutena korostava tutkin ja toimin ympäristössäni, ja kasvan ja kehityn, jossa vahvistetaan terveellisiä ja kestäviä elämäntapoja (Opetushallitus, 2014, s. 30–38). Opetuksen yhteiset tavoitteet korostavat lapsien rohkaisua ja ohjaamista, kielellisen kehityksen ja vuorovaikutustaitojen edistämistä, osallisuuden vahvistamista, matemaattisen ajattelun kehittymisen tukemista, ja motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymisen tukemista (Opetushallitus, 2014, s. 31–38).

2.3 Lasten kokemukset esiopetuksesta

Lasten kokemuksia esiopetuksesta on tutkittu vähän, vaikka esiopetus on vakiinnuttanut asemaansa suomalaisten lasten koulupolulla erityisesti koko 2000-luvun ajan. Rusanen (2008) tutki esiopetusta lasten näkökulmasta 2000-luvun alussa, jolloin suomalainen esiopetus oli ison uudistuksen äärellä. Esiopetus oli saanut ensimmäiset ohjaavat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja esiopetuksesta oli tulossa maksutonta (Turunen ym., 2012). Tätä ennen esiopetus oli ollut kokeiluvaiheessa jo 1960-luvulta lähtien.

Rusasen (2008, s. 87) mukaan lapset nauttivat esiopetuksessa eniten leikistä ja aikuisjohtoisista oppituokioista. Leikki oli myönteinen kokemus, mutta sen koettiin aiheuttavan lasten välillä myös ristiriitatilanteita, jolloin leikki liittyi myös lasten kielteisiin kokemuksiin esiopetuksesta. Aikuisjohtoisista oppituokioista pidettiin, mutta niiden pedagoginen toteutus ei vastannut lasten toiveisiin esiopetuksen ajankäytön suhteen, vaan lapset kaipasivat enemmän aikaa leikille (Rusanen, 2008, s. 100). Esiopetustehtävät koettiin niin helpoiksi, vaikeiksi, tylsiksi kuin hauskoiksikin (Rusanen, 2008). Esimerkiksi esiopetukseen käytetyt kirjamateriaalit koettiin tylsinä, mutta matematiikan tehtävät monet nimesivät esiopetuksen parhaana asiana.

Brotherus (2004) tutki väitöskirjassaan esiopetuksen toimintakulttuuria lasten näkökulmasta. Brotheruksen haastatteluissa lapset kertoivat oppineensa esiopetuksessa esimerkiksi matematiikkaa ja äidinkieltä, ja heidän toiveensa tulevasta oppimisesta liittyivät myös akateemisiin taitoihin (Brotherus, 2004, s. 150–152). Leikki, ulkoilu, ruoka, kirjainten tekeminen ja tietokoneella pelaaminen koettiin mieluisiksi asioiksi esiopetuksessa (Brotherus, 2004, s. 151–153). Lapset myös kuvasivat osaamiaan taitoja, kuten erilaiset leikit, pelaaminen ja liikunta.

Niikko ja Havu-Nuutinen (2009) tutkivat lasten kokemuksia esiopetuksesta osana tutkimusta, jossa tutkittiin esiopetuksen laadullisia tekijöitä huoltajien, opettajien ja lasten näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin vuosina 2002–2003, jolloin esiopetukseen osallistuneet lapset olivat ensimmäisellä luokalla peruskoulussa, eli he olivat viettäneet edellisen lukuvuoden esiopetuksessa. Lapset koki-

vat esiopetuksen olleen paikka, jossa harjoitellaan ja opetellaan esimerkiksi matematiikkaa ja kirjoittamista. (Niikko & Havu-Nuutinen, 2009). Tämä näkyi myös lasten kiinnostuksessa erilaisiin esiopetustehtäviin. Lapset kokivat esiopetuksen tärkeäksi niin taitojen harjoittelun kuin sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta. (Niikko & Havu-Nuutinen, 2009). Sosiaalinen vuorovaikutus ilmeni niin hyvinä kuin huonoina muistoina esiopetuksesta, kun lapset mainitsivat kiusaamisen esiopetuksen yhteydessä, mutta lapset muistelivat myös erilaisia leikki-tilanteita tai vuorovaikutustilanteita muiden lasten kanssa.

2.4 Lasten osallisuus osana esiopetusta

Lasten osallisuuden juuret ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, jossa todetaan esimerkiksi lasten näkemysten huomioon ottaminen iän ja kehitystason mukaisesti häntä koskevissa asioissa (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus taataan varhaiskasvatustilain 20§ (540/2018) turvin: ”Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla”. Osallisuus on tietoista, vuorovaikutuksessa tapahtuvaa toimintaa, jossa lapsella on mahdollisuus vaikuttaa ympärillään tapahtuviin asioihin. (Turja & Vuorisalo, 2016, s. 36). Lapsi on siis aktiivinen, omaan ja yhteisön elämään vaikuttava toimija, jonka mielipiteillä, toiveilla ja odotuksilla on merkitystä. Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on vahvistaa lasten osallisuutta yhteiskunnassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, s. 14).

Kyrönlampi ja Uitto (2022) kuvasivat tutkimuksessaan lapsen osallisuutta mahdollistavia ja estäviä tekijöitä esiopetuksessa. Tutkimus toteutettiin lasten haastatteluina osana laajempaa tutkimushanketta yhteenkuuluvuudesta. Merkittävä lasten osallisuutta vahvistava tekijä oli leikki yhdessä muiden lasten kanssa (Kyrönlampi & Uitto, 2022). Leikin lisäksi esiopetuksen rakenteet, kuten opetussuunnitelma, kasvattajien rooli ja lasten keskinäiset suhteet olivat vaikuttamassa lasten osallisuuteen. Kasvattajat kuvattiin niin osallisuuden mahdollistajina kuin

estäjinäkin leikin kontekstissa (Kyrönlampi & Uitto, 2022). Näitä kasvattajien mahdollistavia toimia olivat esimerkiksi tilojen hyödyntäminen ja oma osallistuminen leikkiin, ja estäviä toimia oli esimerkiksi leikin lopettaminen seuraavaan toimintaan siirtyessä.

Halttunen (2020) tutki pro gradu -tutkielmassaan lasten osallisuutta esiopetusryhmässä henkilökunnan näkemysten pohjalta. Halttusen (2020) mukaan lapset tulisi ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun aktiivisina toimijoina, joita tulee kuunnella ja arvostaa. Lapset voidaan ottaa mukaan vaikuttamaan erilaisten kyselyiden tai äänestysten avulla, mutta myös antamalla lapsille vaihtoehtoja valita esimerkiksi omaa toimintaa tai leikkiä (Halttunen, 2020).

Sekä Halttusen (2020) että Kyrönlammen ja Uiton (2022) tutkimusten tulokset korostavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) määriteltäviä tekijöitä lasten osallisuuden vahvistamisessa. Näitä yhdistävä teema on leikki ja leikin merkitys lapsille. Leikin rooli varhaiskasvatuksessa on vahva. Sillä vahvistetaan, mutta myös heikennetään osallisuutta. Lapset kokevat leikin tärkeimpänä ja mieluisimpana asiana esiopetuksessa, ja siihen liittyy paljon erilaisia vuorovaikutustilanteita. Kun lapsi saa vaikuttaa omaan leikkiinsä, jättää se lapsen myönteisen kokemuksen niin esiopetuksesta kuin omasta osallisuudestaan ja toimijuudesta.

3 VUOROHOITO OSANA SUOMALAISTA VARHAISKASVATUSJÄRJESTELMÄÄ

Vuorohoito on käsitteenä ristiriitainen. Siinä missä päivähoidon käsitteestä on jo irtauduttu ja puhutaan sen sijaan varhaiskasvatuksesta, on vuorohoidon käsite edelleen hoitopainotteinen. Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama pedagoginen kokonaisuus, mutta vuorohoito käsitteenä korostaa hoitoa. Siinä missä aikuisen päivärytmiä määrittää usein oma työ, on lapsen mukauduttava aikuisen rytmiin. Kun aikuisen työpäivä kestää kahdeksan tuntia, voi lapsen hoitopäivän pituus olla jopa tunteja pidempi. Lapset viettävät varhaiskasvatuksessa päivittäin aikaa neljästä jopa neljääntoista tuntiin (Sulkanen ym., 2022). Aikuinen saattaa joutua kuljettamaan lasta vuorohoitoon kauaksi omasta kodista tai työpaikasta, jolloin lapsen hoitoaika pidentyy. Lapsi voi viettää näin enemmän aikaansa varhaiskasvatuksessa kuin vanhempansa kanssa. Vaikka lasten hoitopäivät voivat olla pitkiä, viettävät epätyypillistä työaikaa tekevien vanhempien lapset varhaiskasvatuksessa keskimääräisesti vähemmän aikaa verrattuna säännöllistä päivätyötä tekevien perheiden lapsiin (Sulkanen ym., 2022).

3.1 Vuorohoito

Vuorohoitoa on varhaiskasvatus, jota järjestetään iltaisin, öisin, viikonloppuisin tai arki- tai juhlapäivinä (Varhaiskasvatuslaki 13 §, 540/2018). Vuorohoitoon ei ole subjektiivista oikeutta, vaan vuorohoitoa järjestetään varhaiskasvatuslain (13 §, 540/2018) mukaisesti niille lapsille, jotka sitä huoltajiensa työn tai opintojen takia tarvitsevat. Hoitoajat ovat usein niin sanotusti epäsäännöllisiä tai epätyypillisiä aikoja. Vuorohoitoa voi tarjota ympäri vuorokauden auki oleva päiväkoti tai laajennetun aukioloajan päiväkoti, joka on auki esimerkiksi kello 5–23. Kansainvälisessä tutkimuksessa käytetään esimerkiksi termejä *flexibly scheduled early childhood education and care* ja *flexible child care* (Peltoperä ym. 2020; Rönkä ym., 2019; Salonen ym., 2016; Salonen ym., 2020) kuvaamaan vuorohoitoa varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Vuorohoidossa olevien lasten määrä on viime vuosina vähentynyt. Vuonna 2021 vuorohoidossa oli noin 11 300 lasta, mikä on noin viisi prosenttia kaikista varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista (Tilastokeskus, 2022). Vuonna 2016 vuorohoitoon osallistui noin 15 000 lasta, joka oli noin kuusi prosenttia kaikista varhaiskasvatuksessa olevista lapsista (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2017a; 2017b). Tilastokeskuksen (2022) mukaan koko varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä väheni koronapandemian 2020 aikana, jolloin myös vuorohoidossa olevien lasten määrä on laskenut. Vuorohoidolle on kuitenkin edelleen tarve ja tulevat vuodet näyttävät, mihin suuntaan osallistumismäärät liikkuvat koronapandemian jälkeen.

Suomen kaltainen vuorohoito on harvinaisuus maailmalla, vaikka epätyypillisiä työaikoja löytyy myös muualta. Esimerkiksi Iso-Britanniassa lastenhoito epätyypillisinä aikoina järjestetään tyypillisesti perheen, ystävien tai yksityisten lastenhoitajien kautta (Malinen ym., 2016; Rönkä ym., 2016). Suomessakaan vuorohoidon järjestämiselle ei ole varhaiskasvatustilain 13 § (540/2018) lisäksi muita yhtenäisiä linjauksia, vaan käytännöt vaihtelevat yksiköittäin.

3.2 Vuorohoitotutkimus

Vuorohoitoa on tutkittu osana laajempia kokonaisuuksia, kuten Suomen Akatemian rahoittamassa Perheet 24/7-konsortiotutkimushankkeessa (2011–2014), joka vastasi osiltaan tähän tutkimusaukkoon (Kekkonen ym., 2014). Hankkeessa tutkittiin lasten sosio-emotionaalista hyvinvointia ja perheiden arkea 24/7-taloudessa. 24/7-taloudella viitataan ympäri vuorokauden pyörivään yhteiskuntaan, eli epätyypillisinä pidettyihin työaikoihin. Myös tasa-arvon kysymykset lasten päivähoiton, esiopetuksen ja hoidon tukien järjestelmissä (CHILDCARE) -konsortion tutkimuksessa tutkittiin osaltaan vuorohoitoa ja perheiden ratkaisuja lastenhoidon taustalla (Repo ym., 2022).

Perheet 24/7-hankkeen myötä suomalaisen varhaiskasvatuksen vuorohoitoa ovat tutkineet väitöskirjoissaan Eija Salonen ja Kaisu Peltoperä. Peltoperä (2021) tutki väitöskirjassaan vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden antamia

merkityksiä vuorohoidolle. Vuorohoito nähtiin Peltoperän väitöskirjassa ristiriitaisena ja jännitteisenä aiheena. Siinä missä vuorohoito koettiin tarpeelliseksi vanhemman työssäkäynnin mahdollistajaksi, koettiin sen vaikuttavan lapsen hyvinvointiin kielteisesti (Peltoperä, 2021). Vuorohoidon työntekijät kuvasivat omia mahdollisuuksiaan tukeakseen vuorohoidossa olevien lasten hyvinvointia esimerkiksi turvallisella ympäristöllä, säännöillä ja rajoilla, sensitiivisellä vuorovaikutuksella ja yhteistyöllä vanhempien kanssa (Peltoperä, 2021, s. 59). Kielteistä kuvailua lasten hyvinvoinnista vuorohoidossa korosti vuorohoidon merkitys yhteiskunnan tarpeiden palvelijana ja lapsen edun sivuuttavana. Peltoperä pohti myös väitöskirjassaan vuorohoidon käsitettä. Vuorohoidon yhteydessä puhutaan epäsäännöllisistä tai epätyypillisistä työajoista, joissa on rakennettuna sisään käsitteellinen negaatio, koska ne viittaavat johonkin normaaliksi totutusta poikkeavaan (Peltoperä, 2021, s. 69).

Salonen (2020) puolestaan tutki vuorohoidon merkitystä alle kolmevuotiaiden lasten kuulumisen neuvottelussa ja rakentumisessa. Salosen väitöskirjassa nostetaan esiin lasten epäsäännöllisten hoitoaikojen vaikutusta esimerkiksi lapsen rytmien kannalta. Lapsia kuormittavat esimerkiksi siirtymät päiväkodista kotiin lapsen uniajan sisällä tai lähellä ja lapsen rytmien vaihdot iltavuorosta aamuvuoroon (Salonen, 2020). Vuorohoidossa tulisi tukea lasten jaksamista mukauttamalla toimintaa lasten vireystilan mukaan, yksilöllisellä huomiolla, fyysisellä läheisyydellä ja riittäväällä levolla (Salonen, 2020, s. 44).

Vuorohoitoa on tutkinut myös väitöskirjassaan Anna Siippainen (2018). Siippainen (2018) tutki lasten ja aikuisten välisiä suhteita vuoropäiväkodissa. Tutkimus osoitti vuoropäiväkodissa olevan erilaisia rationaliteetteja, jotka ohjaavat lasten ja aikuisten suhteita (Siippainen, 2018). Rationaliteetit jakautuivat opetukseen, hyvinvointiin, kodinomaisuuteen ja samanvertaisuuteen, joista ensimmäiset kaksi viittaavat varhaiskasvatuksen kirjattuihin ja virallisimpiin tavoitteisiin, kun taas kodinomaisuus ja samanvertaisuus olivat esimerkiksi ohjaavien asiakirjojen ulkopuolella (Siippainen, 2018, s. 160). Kodinomaisuus nähtiin vuorohoidon erityispiirteenä, jossa korostuvat rentous ja luottamus. Aikuisten ja las-

ten väliset suhteet nähtiin luottamuksellisina ja vuorovaikutuksellisina, ja samanvertaisuus korosti lasten ja aikuisten kumppanuutta ja tasavertaisuutta (Siipainen, 2018, s. 155). Myös Salonen (2020, s. 36) nosti esiin vuorohoidon kodin omaisuuden erityisesti ilta-aikaan, jolloin lapset saivat henkilökohtaista huomiota ja joustavampaa toimintaa.

Repo ym. (2022) mukaan vuorohoidolla on ”selkeä työvoimapoliittinen tehtävä”, eli vuorohoidolla on roolinsa mahdollistamassa huoltajien työssäkäynti. Tähän viittaa erityisesti se, että vuorohoidon mahdollisuus on rajattu varhaiskasvatustilain (13 §, 540/2018) mukaan vain niille perheille, joiden työssäkäynnin tai opintojen takia on siihen tarve. Epätyypillisiä työaikoja tekevät perheet tukeutuvat säännöllisiä työaikoja tekeviä perheitä enemmän tukiverkoston lastenhoitoa järjestäessä (Repo ym., 2022). Epätyypilliset työajat nähdään myös estämässä vapautta valita lapsen varhaiskasvatuksen järjestäjä, sillä esimerkiksi yksityiset varhaiskasvatuspalvelut tai perhepäivähoito eivät aina ole mahdollisia epätyypillisiin työaikoihin. Epätyypillisiä työaikoja tekevien perheiden ratkaisut varhaiskasvatuksen suhteen eivät kuitenkaan eronneet suuresti niistä perheistä, joissa tehtiin päivätyötä (Repo ym., 2022).

3.3 Vuorohoidossa järjestettävä esiopetus

Vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta on tehty vähän tutkimusta. Esiopetus tai siihen verrattava esiopetuksen tavoitteet täyttävä toiminta on velvoitettavaa (Opetushallitus, 2014, s. 12; Perusopetuslaki 26a §) ja usein aamupäivälle ajoitettua toimintaa, mutta vuorohoidossa myös esiopetukseen osallistuvien lasten hoitoajat ovat vaihtelevia. Tasavertaisen ja yhtenäisen esiopetuksen toteuttaminen vuorohoidossa voi näin ollen olla haastavaa.

Vuorohoidossa esiopetukseen osallistuvista lapsista ei ole tarkkaa tilastotietoa. Esiopetuksen järjestäminen vuorohoidossa voi vaatia enemmän yksilöllisiä järjestelyitä, sillä esiopetukseen osallistuvan lapsen hoitoajat saattavat olla määritellyn esiopetusajan ulkopuolella. Sekä pidennetyn aukioloajan että ympärivuorokautisissa päiväkodeissa on esiopetusryhmiä.

Esiopetuksen järjestämisestä vuorohoidossa ei ole tarkkoja yhtenäisiä ohjeistuksia tai määräyksiä, vaan esimerkiksi esiopetusaika määritellään joko kunnittain tai yksiköittäin. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) ei mainitse vuorohoitoa sanallakaan, ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022, s. 19) ottaa kantaa vain siihen, että epäsäännölliset hoitoajat tulee huomioida pedagogisessa toiminnassa ja lapsen tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Vuorohoidossa järjestettävää esiopetusta on tutkittu vähäisesti. Murto (2017) tutki pro gradu -tutkielmassaan vuorohoitoa ja esiopetusta aikuislähtöisesti haastatteleamalla opettajia. Kyseisessä tutkimuksessa selvitettiin vuorohoidon esiopetukselle asettamia mahdollisuuksia ja rajoitteita. Esiopetustoiminnan koettiin vaativan enemmän suunnittelua, kun lapset ovat paikalla epäsäännöllisin ajoin (Murto, 2017). Kuitenkin suunnitelmissa ja toteutuksessa oltiin joustavia ja huomioitiin lasten osallisuus. Lasten kaverisuhteiden muodostumisesta oltiin huolissaan, jos lapsi oli vuorohoidossa harvoin paikalla (Murto, 2017, s. 58). Tällöin lapsi ei myöskään tullut päiväkotiin mielellään. Kaverisuhteiden muodostamisessa leikki nähtiin olevan haastava keino muodostaa kaverisuhteita, kun leikkiin pääseminen kesken leikin on vaikeaa (Murto, 2017, s. 58). Toisaalta leikin koettiin haastavan esiopetustoimintaa, koska lapsilla on voimakas halu leikkiä.

CHILDCARE -konsortion yhteydessä tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että vuorohoidossa järjestettävän esiopetuksen käytännöt vaihtelevat (Kauppinen & Alasuutari, 2018, s. 158). Esiopetuksen järjestämisen tapoja olivat esiopetus ja vuorohoito samassa ryhmässä koko päivän ajan ja toisena tapana esiopetus järjestettiin erillisessä ryhmässä ja vuorohoito järjestettiin joko yhdessä tai kahdessa muussa ryhmässä (Kauppinen & Alasuutari, 2018, s. 158). Tämä kertoo siitä, ettei yhtenäisiä käytäntöjä ole esiopetuksen järjestämiselle, ja kuntien käytännöt velvoittavan esiopetuksen järjestämisessä vuorohoidossa eroavat toisistaan (Kauppinen & Alasuutari, 2018, s. 162).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ja kuvata lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

1. Millaisia merkityksiä lapset antavat vuorohoidossa järjestettävälle esiopetukselle?
2. Miten lapset kuvaavat kokemuksiaan esiopetuksesta vuorohoidossa?
3. Miten lapset jäsentävät esiopetuksen osana epäsäännöllisesti rakentuvia hoitoaikoja?

4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tässä tutkimuksessa lasten kokemuksia lähestytään teemahaastatteluiden avulla. Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole löytää tilastollisesti yleistettäviä tuloksia, vaan tutkimuksessa pyritään enemmän ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tutkittavien henkilöiden näkökulmasta (Puusa & Juuti, 2020, luku 11; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85). Laadullinen tutkimus on siis kiinnostunut tutkittavien kertomista kokemuksista ja antamista merkityksistä. Lapsen haastattelussa tavoitteena on ymmärtää lapsen maailman, tapahtumien ja toiminnan jäsentämistä (Alasuutari, 2009, s. 134). Sosiaalinen konstruktionismi puolestaan tarkastelee kokemusten ja merkitysten rakentumista ihmisten sosiaalisessa ja vuorovaikutteisessa toiminnassa (Puusa & Juuti, 2020, luku 10; luku 14). Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa rakentuu heidän sosiaalinen maailmansa ja sen merkitykset. Lapsia tutkiessa tulee perehtyä siihen, miten tutkittava aihe näkyy lasten omassa maailmassa ja miten sitä tulee tutkia (Aarnos, 2015, s. 173). Siten lasten tutkimuksessa korostuu lapsikäisyys ja käsitys lapsuudesta.

4.3 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui yhdeksän lasta ($n=9$). Tutkimukseen osallistujat olivat 6–7-vuotiaita esiopetukseen osallistuvia lapsia, joiden esiopetus järjestetään vuoropäiväkodissa. Vuoropäiväkodilla tarkoitetaan sekä ympärivuorokautisesti auki olevaa päiväkotia että laajennetun aukioloajan, esimerkiksi ilta-aikaan auki olevaa päiväkotia. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat samasta esiopetusryhmästä, josta tutkimukseen valitsin vain vuorohoidossa olevat lapset. Ne esiopetusryhmän lapset, jotka osallistuivat vain esiopetukseen, eivät osallistuneet tutkimukseen.

Tutkittavien määrä on suhteellisen pieni. Kandidaatintutkielma voidaan kuitenkin nähdä harjoitustyönä, joka tuo ilmi tutkielman kirjoittajan oppineisuutta omalla alallaan ja syventää hankittua osaamista (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85). Siten kerättävän aineiston koko ei ole merkittävin tekijä kandidaatintutkielmassa.

4.4 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimus toteutettiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluin vuoropäiväkodissa keväällä 2023. Keräsin aineiston haastattelemalla lapsia päiväkodissa. Haastattelut olivat teemahaastatteluita, joissa kysymysten ja keskustelun apuna oli valmiiksi pohdittuja teemoja ja niihin liittyviä kysymyksiä (liite 1). Teemahaastattelussa kysymyksiä voidaan tarkentaa tai tehdä niihin lisäkysymyksiä keskustelevalle otteella, ja teemahaastattelu voidaankin nähdä keskusteluna, joka tapahtuu tutkijan ja tutkimuksen tarpeiden pohjalta. (Eskola & Vastamäki, 2015, s. 27). Teemahaastattelussa käydään läpi kaikki ennalta pohditut kysymykset ja teemat, mutta niiden järjestystä ja sanamuotoja voidaan muuttaa (Eskola & Vastamäki, 2015, s. 29). Näin toimin myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Haastattelutilanteet olivat keskustelunomaisia tilanteita, eikä kaikissa haastatteluissa kysytty täysin samoja kysymyksiä. Lasten haastattelussa on tärkeää antaa tilaa ja aikaa lapsen kielelle, jotta voidaan ymmärtää lapsen tapaa kuvata merkityksiään (Alasuutari, 2009). Näin ollen haastattelijan tulee sovittaa oma puheensa ja kieltensä lapsen

tapoihin. Vaikka haastatteluissa haetaan lapsen kokemuksia ja lapsen ääntä, syntyy haastattelusta keskustelu ja vuorovaikutustilanne, joilla on vaikutuksensa muodostuvaan kertomukseen (Alasuutari, 2009). Näin ollen haastattelut eivät ole absoluuttisesti lasten todellista kokemusta, vaan yhdessä vuorovaikutuksessa rakentuvaa kertomusta ja todellisuutta lasten kokemuksista.

Haastattelut järjestettiin pienissä, kahden tai kolmen lapsen ryhmissä varhaiskasvatuspäivän aikana niille varatussa omassa tilassa. Osan haastatteluista toteutin yksilöhaastatteluina. Haastattelupaikka voi vaikuttaa tutkittavien vastauksiin ja haastattelutilanteen luonteeseen. Lapsille tuttu ympäristö voi mahdollistaa vapaamuotoisemman keskustelun. Haastattelutilana toimi päiväkodin aikuisten työtilaksi tarkoitettu tila, jossa lapset olivat aiemmin käyneet pienryhmätoiminnan yhteydessä. Ryhmämuotoinen haastattelu lapsien kanssa vaatii haastattelijalta kokemusta lapsiryhmien kanssa toimimisesta, jotta lapset saadaan haastattelijan kanssa keskustelemisen lisäksi keskustelemaan ja kuuntelemaan myös keskenään (Aarnos, 2015, s. 168). Vaikka olen toiminut erilaisten lapsiryhmien kanssa lähes viisitoista vuotta, oli lasten ryhmähaastattelu itselleni uusi tilanne. Siitä huolimatta ryhmähaastattelut olivat suurimmaksi osaksi hyvin keskustelevia, vaikka lasten keskinäinen keskustelu välillä laajentui tutkimusteemojen ulkopuolelle.

Varsinaiset haastattelut kestivät keskimäärin 10–20 minuuttia, mutta koko haastattelutilanne kesti noin puoli tuntia. Äänitetyn haastatteluosuuden lisäksi haastattelutilanteissa keskusteltiin päivän aikana tapahtuneista tilanteista, leluista, viikonlopun suunnitelmista ja leikeistä. Itse haastattelun äänittäminen saattaa olla lapselle jännittävä tilanne (Aarnos, 2015, s. 168). Tätä jännitystä voidaan purkaa esimerkiksi alkuleikillä, jossa äänitetään ensin haastattelusta irrallisia asioita ja kuunnellaan ne yhdessä. Myös kertominen siitä, mitä äänitykselle tapahtuu haastattelun jälkeen, voi helpottaa lapsen jännitystä. Haastattelutilanteeseen voidaan ottaa myös mukaan lapselle tärkeä lelu, esimerkiksi päiväkodissa mukana oleva unikaveri, jonka kanssa lapsi voi rentoutua (Aarnos, 2015, s. 167). Tämän tutkimuksen haastatteluissa lapset saivat haastattelun aluksi piirtää ja kirjoittaa omat ”tutkimuslupalomakkeet” (liite 2) ja kokeilla itse äänittämistä

äänityslaitteella. Näin purettiin tilanteen tuomaa jännitystä. Yksi haastattelu-ryhmä myös keksi leikkiä haastattelun olevan samalla haastattelu lehteen, joka purki heidän osaltaan tilanteen jännitystä.

Äänitykset aloitettiin käymällä aluksi läpi kaikkien paikallaolijoiden nimet. Sen jälkeen kysyin, mitä lapset ovat juuri sinä päivänä tehneet. Lapset saivat vapaasti kertoa päivän tekemisistä, mutta myöhemmin esitin tarkentavan kysymyksen päivän ja viikon esiopetustoiminnasta. Haastatteluissa pohdittiin paljon esiopetuksen kivoja ja epämiellyttäviä asioita. Osa haastatteluista oli pitkälti lasten keskinäisen vuorovaikutuksen rytmittämiä. Näistä haastatteluista olisi tullut pitkiä ja rönsyileviä, jos en olisi puuttunut lasten keskusteluun kysymällä tarkentavia kysymyksiä. Kysymykset liittyivät niin esiopetukseen kuin päiväkotiin, mutta myös lasten taitoihin, hoitoaikoihin, kavereihin ja esiopetuksen ihmisiin. Haastatteluiden jälkeen äänitteistä kuunneltiin lyhyitä kohtia lasten kanssa. Lapset nauttivat oman äänen kuulemisesta ja hassujen äänien tekemisestä.

4.5 Aineiston analyysi

Aineiston analysoin laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi sopii hyvin monenlaisen laadullisen aineiston analyysimenetelmäksi (Puusa & Juuti, 2020, luku 9; Tuomi ja Sarajärvi, 2009, s. 103). Analyysin tarkoitus on tehdä aineistosta ymmärrettävä kokonaisuus, josta tutkijan on mahdollista tehdä johdonmukaisia tulkintoja (Puusa & Juuti, 2020, luku 9). Sisällönanalyysi on siis keino järjestellä ja jäsentää kerätty aineisto, ei varsinaisesti analysoida kerätyn aineiston sisältöä

Aineiston analyysin aloitin samanaikaisesti aineiston keruun kanssa. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineiston analyysi alkaa usein jo aineistoa kerätessä ja sitä tehdään aineistonkeruun kanssa rinnakkain (Renz ym., 2018; Belotto, 2018, Puusan & Juutin, 2020, luku 9, mukaan). Kuuntelin haastattelut läpi aina haastattelun jälkeen. Kaikkien haastatteluiden jälkeen kuuntelin

vielä kaikki haastattelut läpi, jonka jälkeen litteroin ne. Haastatteluiden litteraatioiden yhteenlaskettu pituus oli 20 sivua yhdellä palstalla, fontilla Book Antiqua, fonttikoossa 11 ja rivivälillä 1,15.

Litteroinnin yhteydessä pseudonymisoin aineiston ja harkinnanvaraisesti poistin joitakin arkaluontoiseksi luokiteltavia tietoja, jotka tulivat esiin lasten kertomuksissa, esimerkiksi perhetilanteeseen liittyviä tietoja. Tämän jälkeen luin litteraatit läpi useaan kertaan luodakseni kattavan kokonaiskuvan aineistosta. Näiden lukukertojen tavoitteena tutkijalla on jäsentää alustavasti aineiston merkityksiä ja sisältöä (Puusa & Juuti, 2020, luku 9). Aineistoon tyypillisesti tutustutaan kokonaisvaltaisesti ja sitä järjestellään ennen varsinaisen analyysin alkua, jolloin luodaan pohjaa aineiston keskustelevalle tulkinnaalle (Ruusuvuori ym., 2010, s. 10). Haastattelun jälkeen ja tässä vaiheessa analyysia tutkijalle saattaa herätä epävarmuus ja jonkinlaisia negatiivisia tunteita omasta aineistosta ja sen epäonnistumisesta (Eskola & Vastamäki, 2015, s. 42; Ruusuvuori ym., 2010, s. 9). Epävarmuuden tilalle on luotava luottamus omaan aineistoon ja tuleviin tuloksiin. Oman aineiston kohdalla iski epävarmuus ja tunne aineiston toimimattomuudesta. Aineistoon tulee kuitenkin luottaa ja lähteä analyysiin ilman ennakoasenteita.

Kokonaisuuden lukemisen jälkeen tiivistin aineistoa, jolloin poistin sieltä tutkielman kannalta epärelevantteja sananvaihtoja ja toteamuksia. Aineiston tiivistämisen jälkeen ryhmittelin aineiston tutkimuskysymysten mukaisesti. Aineistosta kokonaiskuvan saatuaani määrittelin analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuudet. Ryhmiteltyäni aineiston tutkimuskysymyksittäin aloin etsiä aineistosta yhteneviä ja erilaisia ilmaisuja eli tässä tutkimuksessa ajatuskokonaisuuksia, jotka redusoin eli pelkistin (taulukko 1). Pelkistämisen taustalla vaikuttaa tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset (Puusa & Juuti, 2020, luku 9).

Tämän aineiston analyysissa etenin tutkimuskysymyksittäin. Taulukossa 1 esittelen analyysiprosessin ja pelkistettyjä ilmaisuja ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta lasten esiopetukselle antamille merkityksille. Esimerkiksi alkupe-
räisen ilmaisun ”*siellä harjotellaan numeroita ja sit siellä harjotellaan numeroitten ta-*

kaperinlaskua sit siellä harjotellaan moneenko osaa laskee” pelkistin muotoon *”harjoitellaan numeroita ja numeroiden laskemista”*. Toisessa tutkimuskysymyksessä lasten kuvaamista kokemuksista esiopetuksessa pelkistin esimerkiksi alkuperäisen ilmaisun *”ja päiväkodissa on se tärkeä et pitää käydä blää kuunnella niitä omia sääntöjä ja kuunnella omia ohjeita”* pelkistettyyn muotoon *”päiväkodissa on tärkeää kuunnella sääntöjä ja ohjeita”* (taulukko 2). Kolmannessa tutkimuskysymyksessä lasten taivoissa jäsentää esiopetus osana vuorohoitoa pelkistin alkuperäisen ilmaisun *”noo sitte (eskarikirja) on vaan yhen kerran viikossa”* pelkistettyyn muotoon *”eskarikirja on kerran viikossa”* (taulukko 3).

Taulukko 1.

Esimerkki analyysistä ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistolle lasten esiopetukselle antamista merkityksistä.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Siellä harjotellaan numeroita ja sit siellä harjotellaan numeroitten takaperinlaskua sit siellä harjotellaan moneenko osaa laskee	Harjotellaan numeroita ja harjotellaan numeroiden laskeamista	Matemaattisten taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu
Ja sit siellä harjotellaan vähän niinku lukee ku siis meillähän on monta innokasta eskarissa jotka haluaa lukea	Harjotellaan lukemista, kun moni innokas eskarissa haluaa lukea	Kielellisten taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu
Ja mun pitäs vähän oppia et kaikki muutki sais olla välillä opettajia (leikissä)	Pitäisi oppia, että muutkin saisi olla välillä opettajia (leikissä)	Sosiaalisten taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu
Pitää opetella semmosta et kuunnellaan kaveria ja kohdella toisia ihmisiä vaikka vanhoja pappoja	Pitää opetella kuuntelemaan kaveria ja kohdella toisia ihmisiä	Sosiaalisten taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu
Meidän äidit on töissä nii missä muuallakaan me ollaan	Äidit on töissä niin missä muuallakaan me ollaan	Vanhempien työ	Lapsesta riippumattomat syyt
Tehtäviä pitää tehdä siellä eskarissa, en muista mitä muita	Tehtäviä pitää tehdä eskarissa	Taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu
Emminä tiiä, sen äidistä se johtuu, se hoitaa vanhoja pappoja ja mummoja	Äidistä se johtuu, se hoitaa vanhoja pappoja ja mummoja	Vanhempien työ	Lapsesta riippumattomat syyt
Kun äiti ei voi olla niin vähän aikaa töissä viikonloppuna	Äiti ei voi olla niin vähän aikaa töissä viikonloppuna	Vanhempien työ	Lapsesta riippumattomat syyt
Öö että koko ajan ei sais rikkoa toisten juttuja ja ei saa lyödä toisia ja ei saa ärsyttää	Ei saa rikkoa toisten juttuja ja ei saa lyödä toisia ja ei saa ärsyttää	Sosiaalisten taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu
No sitten siellä on niinku sellasia ettemistehtäviä että löytyykö kuvasta nolla jos ei löydy ja rasti jos löytyy	On sellaisia etsimistehtäviä kuvasta, nolla jos ei löydy ja rasti jos löytyy	Matemaattisten taitojen harjoittelu	Taitojen harjoittelu

Tämän jälkeen etsin pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisia ja erilaisia ilmaisuja. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien löytämisen jälkeen klusteroin eli yhdistin ilmaisuja eri alaluokkiin. Tämän jälkeen oli vuorossa abstrahointi, jolloin yhdistelin alaluokat toisiinsa ja muodostin niistä yhdistäviä yläluokkia.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistosta löysin 19 pelkistettävää alkuperäistä ilmaisua. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen pelkistetyt ilmaukset muodostivat seitsemän alaluokkaa, esimerkiksi *matemaattisten taitojen harjoittelu*, *kielellisten taitojen harjoittelu*, *sosiaalisten taitojen harjoittelu* ja *vanhempien työ* (taulukko 1). Esimerkiksi näistä kolme ensimmäistä alaluokkaa muodostivat yläluokan *taitojen harjoittelu* ja viimeinen yläluokan *lapsesta riippumattomat syyt*.

Taulukossa 2 esittelen esimerkin toisen tutkimuskysymyksen analyysiprosessista. Toisen tutkimuskysymyksen aineistosta löysin 28 alkuperäistä ilmaisua. Alkuperäiset ilmaukset pelkistin, esimerkiksi alkuperäisen ilmaisun ”*no siellä on kiva leikkiä niinku kavereitten kaa*” pelkistin muotoon ”*kiva leikkiä kavereiden kanssa*”. Alaluokkia pelkistetyistä ilmaisuista muodostui viisi, esimerkiksi *sosiaaliset taidot*, *jokapäiväinen leikki* ja *yllätykselliset ja erikoiset hetket*. Näistä esimerkiksi sosiaaliset taidot ja jokapäiväinen leikki muodostivat yläluokan *yhdessä toimiminen* ja esimerkiksi yllätykselliset ja erikoiset hetket muodostivat yläluokkaa *arjen rakentuminen* (taulukko 2).

Taulukko 2.

Esimerkki toisen tutkimuskysymyksen analyysistä lasten kuvaamista kokemuksista esiopetuksessa.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Ja päiväkodissa on se tärkeä et pitää käydä blää kuunnella niitä omia sääntöjä ja kuunnella omia ohjeita	Päiväkodissa on tärkeää kuunnella sääntöjä ja ohjeita	Sosiaaliset taidot	Yhdessä toimiminen
No siellä on kiva leikkiä niinku kavereitten kaa	Kiva leikkiä kavereiden kanssa	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen
Tai sitte meillä voi tulla sellanen idea et me niinku voidaan päikkäreitten sijaan mennä pienille kattoon elokuvaa	Voidaan päikkäreiden sijaan katsoa elokuva	Yllätykselliset ja erikoiset hetket	Arjen rakentuminen

Kolmannen tutkimuskysymyksen analyysiesimerkin esittelen taulukossa 3. Myös kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla pelkistin ensin aineiston, josta löytyi 23 alkuperäistä ilmaisua. Esimerkiksi alkuperäisen ilmaisun kuvailuna esiopetukseen liittyvistä ihmisistä ”*esim (nimi poistettu), aikuiset eli opet, (nimi poistettu), (ryhmän ulkopuolinen aikuinen)*” pelkistin muotoon ”*aikuiset eli opettajat ja eskariryhmän ulkopuolinen opettaja kuuluvat eskariin*”. Alaluokkia pelkistetyistä ilmaisuista muodostui seitsemän, esimerkiksi *eskarin omat ihmiset ja eskarin ulkopuoliset ihmiset*. Nämä muodostivat esimerkiksi yläluokan *ihmislähtöinen*. Yläluokkia muodostui kolme, *ihmislähtöinen, aikaan sidottu ja tehtäväorientoitunut* (taulukko 3).

Taulukko 3.

Esimerkki kolmannen tutkimuskysymyksen analyysistä.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
ku sen näkee siitä taulusta et onko (eskarikirjan) eskaria sillo	Taulusta näkee onko eskaria	Viikontäivätaulu	Aikaan sidottu
Noo sitte (eskarikirja) on vaan yhen kerran viikossa	Eskarikirja on kerran viikossa	Eskarikirja	Tehtäväorientoitunut
Eskari on vähän niinku koulu	Eskari on kuin koulu	Eskarint tehtävät	Tehtäväorientoitunut
Esim (nimi poistettu), aikuiset eli opet, (nimi poistettu), (ryhmän ulkopuolinen aikuinen)	Aikuiset eli opettajat ja eskariryhmän ulkopuolinen opettaja kuuluvat eskariin	Eskarint omat ihmiset	Ihmislähtöinen

Yläluokat muodostivat tutkimuskysymyksittäin kokonaisuudet, esimerkiksi taulukossa 1 taitojen harjoittelu ja lapsesta riippumattomat syyt kuvasivat *lasten antamia merkityksiä esiopetukselle*, joka oli ensimmäisen tutkimuskysymyksen aihe. Toisen tutkimuskysymyksen osalta yhdessä toimiminen ja arjen rakentuminen kuvasivat *lasten kokemuksia esiopetuksesta* ja kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla aikaan sidottu, tehtäväorientoitunut ja ihmislähtöinen vastasivat *lasten tapoja jäsentää esiopetus osana vuorohoitoa*. Toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen analyysiprosessit löytyvät tutkimuksen liitteinä (liite 5: taulukko 2 ja 3).

4.6 Eettiset ratkaisut aineistonkeruussa

Tutkimusluvut hain varhaiskasvatuksen järjestäjältä eli kaupungilta ja päiväkodin johtajalta. Suullisen luvan kysyin ryhmän opettajalta ja osalta lasten vanhemmista. Kysyin kaikkien tutkimukseen osallistuneiden lasten vanhemmilta luvat lapsen osallistumiseen vielä kirjallisena ennen haastatteluiden aloittamista. Lapsilta kysyin luvat suullisesti ennen haastatteluita ja haastattelutilanteen alussa lapset saivat myös tehdä omat suostumuslomakkeet (liite 2), joista toisen antoivat

minulle ja toisen saivat pitää itsellään. Tutkittavat saivat tiedotteen tutkimuksesta (liite 3) ja tietosuojailmoituksen (liite 4) kirjallisten osallistumislupien yhteydessä.

Tutkimuksessa kerättiin henkilötietoja, joiden käsittelyä säädetään tietosuojalainsäädännössä. Henkilötiedoiksi lasketaan tässä tutkimuksessa ikä ja haastateltavan ääni. Tutkimuksen kannalta ei ollut välttämätöntä kerätä muita henkilötietoja. Äänitetyt haastattelut litteroitiin ja äänitykset tuhoetaan tutkimuksen valmistuessa. Aineisto pseudonymisoitiin ja siitä harkinnanvaraisesti poistettiin mahdollisesti paljastuvat arkaluontoiset tiedot. Kerättyjä tietoja käytettiin vain tähän tutkimukseen ja rekisterinpitäjänä toimi tutkija. Aineistoa käytettiin Jyväskylän yliopiston suojatulla verkkoasemalla VPN-yhteyden kautta.

Lapsia tutkittaessa eettiset kysymykset nousevat usein esiin. Lapsi ei itse osaa arvioida, mitä tutkimus on ja mikä hänen roolinsa on siinä (Pekkarinen, 2018.). Vanhempien suostumuksen lisäksi lapselta kuitenkin tulee olla myös suostumus, sillä tutkimuseettisenä periaatteena tutkittavan tulee osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti. Alaikäisten tutkimisen eettisten periaatteiden mukaan lapselle tulee kertoa tutkimuksesta hänelle ymmärrettävällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2020, s. 9). Samojen eettisten periaatteiden mukaan tutkija voi tehdä ilmoituksen lastensuojelun tarpeen selvittämisestä, jos ilmenee siihen tarvetta. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä puolestaan on tehtävässään lastensuojelulain (13.4.2007/417) § 25 mukainen ilmoitusvelvollisuus. Koska roolini oli tässä päiväkodissa sekä tutkija että varhaiskasvatuksen opettaja, koin omalta osaltani noudattavani ensisijaisesti ilmoitusvelvollisuutta, jos tilanne niin vaatisi.

Lapsen ja aikuisen välillä haastattelussa on myös aina valtatilanne niin yhteiskunnallisessa kontekstissa kuin haastattelutilanteessakin (Alasuutari, 2009). Aikuinen on aina lapsen nähden määräävässä asemassa, jotta aikuinen voi huolehtia lapsen kasvatuksesta ja suojelusta (Alasuutari, 2009). Haastattelussa korostuu aikuisen ja lapsen välinen kysymys-vastaus-suhde, joka arkipäiväisessä elämässä on lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen keskeinen piirre (Alasuutari, 2009). Aikuinen kysyy lapselta ja lapsi vastaa aikuiselle. Valtatilanne voidaan nähdä joko positiivisena tai negatiivisena asiana haastattelussa, sillä lapsi

saattaa sen seurauksena vastata odotetusti kysymyksiin, mutta tilanne saattaa johtaa opettaja-oppilas-suhteenomaiseen tilanteeseen, jossa aikuinen kysyy kysymyksen, ja lapsi olettaa aikuisen odottavan häneltä oikeanlaista vastausta (Alasuutari, 2009).

5 TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Tutkimustulokset esittelen tutkimuskysymyksittäin. Haastateltaviin lapsiin viitataan tekstissä lyhenteillä L1, L2, L3, L4, L5, L6, L7, L8 ja L9. Aineistoesimerkeistä on poistettu kaikki tunnistettavat tiedot ja harkinnanvaraisesti joitakin tutkimuksen kannalta epämerkittäviä sanoja tai lauseita, esimerkiksi täytesanoja.

5.1 Lasten antamat merkitykset esiopetukselle

Ensimmäinen tutkimuskysymys käsittelee lasten antamia merkityksiä esiopetukselle vuorohoidossa. Lapset kokevat esiopetuksen tukevan heidän oppimistaan ja taitojen harjoittamista, mutta esiopetus myös mahdollistaa heidän vanhempiensa työssäkäynnin (kuvio 1). Vanhempien työssäkäynti on selkeästi lapsista riippumaton tema, mutta erilaisten taitojen harjoittaminen kuvaa lasten kannalta suurimman merkityksen esiopetukselle. Erilaisia taitoja lasten puheissa ovat kielelliset, matemaattiset ja sosiaaliset taidot. Kielellisten taitojen näkyvimät osat lapsille ovat lukemisen ja kirjaimien harjoittaminen.

Kuvio 1.

Lasten antamia merkityksiä vuorohoidossa järjestettävälle esiopetukselle

Seuraava aineistoesimerkki havainnollistaa lasten keskustelua lukemaan oppimisesta esiopetuksessa.

L3: Ja sit siellä harjotellaan vähän niinku lukee ku siis meillähän on monta innokasta eskarissa jotka haluaa lukee

L2: Ja mä ja (nimi poistettu) harjotellaan jo lukemaan kirjojen avulla ja me osataan jo aika paljon lukea

L3: Ja mä oon osaan jo ihan kunnolla lukee

L1: Määki osaan jo lukee aika kunnolla mut mä luen sen vaan mielessä

--

L2: Mä oon oppinu yhen jutun, vähän jo lukemaan

L3: Mä oon oppinu kotona lukemaan

L2: Eskarissa ei varmaan opi yhtää

L3: Ei opikkaa, eskarissa ei ees opi lukemaan, sen vaan oppii yhtäkkiä jos vaa *epäselvää*

L2: No mä haluaisin oppia lukemaan eskarissa

Aineistoesimerkissä kolme lasta pohti kahdessa eri haastattelun hetkessä esiopetuksen tuomaa mahdollisuutta oppia lukemaan. L3 toi esiin sen, että esiopetuksessa harjoitellaan lukemista, mutta toi esiin kuitenkin myöhemmin oppineensa itse lukemaan kotona. L2 kertoi myös osaavansa jo lukea jonkun verran ja harjoittelevansa eskarissa lukemaan toisen lapsen kanssa. L2 myötäilee L3 ajatusta siitä, ettei esiopetus opettaisikaan lukemaan, vaikka itse haluaisi oppia lukemaan esiopetuksessa. L1 taas kertoo osaavansa lukea, mutta lukee vain mielessä, eikä tuo sitä muille muuten ilmi. Esiopetus nähdään mahdollisuutena harjoitella, mutta ei varsinaisesti välttämättä oppia. Lukutaito on taito, joka ilmestyy lapselle yhtäkkiä. L1 ei tuo omaa lukutaitoaan ilmi, mutta keskustelussa ei käy ilmi osaako L1 oikeasti lukea vai kertooko osaavansa lukea vain koska kaksi muuta lasta kertovat osaavansa lukea.

Matemaattisten taitojen harjoittelu kuuluu lasten puheissa erityisesti numeroiden harjoitteluksena. Myös erilaiset laskutoimitukset ja havainnointiharjoitukset nousevat esiin, kuten esimerkiksi L2 totesi *"no sitten siellä on sellasia ettimistehtäviä että löytyykö kuvasta, nolla jos ei löydy ja rasti jos löytyy"*, ja L6 totesi kokoavasti *"kaikkia pluslaskuja ja miinuslaskuja ja kertolaskuja ja rahan laskemista"*.

Sosiaalisten taitojen merkitys korostuu erityisesti ryhmähaastatteluissa. Muiden kanssa toimiminen nousi keskusteluteemoiksi usean lapsen haastatteluissa, mutta yksilöhaastatteluissa tämä jäi pienempään rooliin. Esimerkiksi L1, L2 ja L3 yhteisessä haastattelussaan kävivät pitkän oma-aloitteisen keskustelun siitä, miten ryhmässä tulisi joidenkin lasten harjoitella hyviä tapoja kavereiden kanssa toimimiseen. Esimerkiksi L1 mainitsi *"ja (nimi poistettu) pitäis oppia ettei kaiva nenää"*, johon L2 jatkoi *"ja pistä sitä räkää suuhun ja sit koskee niillä räkäsillä käsillä lyijykyniin"*. Kavereiden kanssa toimiminen nousi esiin myös muiden lasten puheissa, kuten esimerkiksi L5 *"ja et ottaa kaverit mukaan leikkiin"*, L7 *"ei saa lyödä toisia ja ei saa ärsyttää"* ja L1 *"pitäis oppia olla semmonen et se olis kaikille ystäväallinen"* totesivat.

Haastatteluissa lapset tuovat myös esiin lapsista riippumattoman syyn heidän esiopetukselleen. Vanhempien työssäkäynnin koetaan olevan syy siihen, miksi lapsi oli esiopetuksessa. Esimerkiksi L7 mainitsi ”meidän äidit on töissä niissä muuallakaan me ollaan” ja L9 totesi että ”äidistä se johtuu -- se hoitaa vanhoja pappoja ja mummoja”. Haastatteluissa tuotiin esiin se, että osa lapsista koki olevansa esiopetuksessa, koska muita vaihtoehtoja ei ole. Osa koki esiopetuksen olevan vain vanhempien työssäkäyntiä varten, mutta osa koki esiopetuksen olevan lapsen aikaa oppia ja harjoitella.

5.2 Lasten kuvailemat kokemukset esiopetuksesta

Toinen tutkimuskysymys keskittyi lasten kuvailemiin kokemuksiin esiopetuksesta. Lasten kuvailemat kokemukset jakautuivat kahteen isompaan teemaan, arjen rakentumiseen ja yhdessä toimimiseen. Arjen rakentumista kuvasivat perustoiminnot ja yllätykselliset ja erikoiset hetket. Lasten kokemusten mukaan keskeisiä teemoja yhdessä toimimisessa olivat erilaiset leikin muodot ja sosiaalisten taitojen harjoittaminen. Leikki jakautui lasten puheissa jokapäiväiseen leikkiin ja vuodenaikasadonnaisiin leikkeihin (kuvio 2).

Kuvio 2.

Lasten kuvaamia kokemuksia esiopetuksesta

Vuodenaikaisidonnaisuus leikeissä ilmeni esimerkiksi seuraavassa aineistoesimerkissä.

L1: No [esim esim] ulkoillaan ja tuolla on ihan jättimäiset vuoret ja niillä voi kiipeillä

L2: Ja niistä vuorista ku siin on alhaalla öö pehmee lumipenkka ja ne on siitä alusta ihan kovia nii niihin lumipenkkoihin voi hyppiä siellä alas

L3: Se on kivaa sitten joskus niissä voi sillee kieriiki sillei

L1: Ja sitte voi myös laskee liukurilla takaperin

L3: Se on kivaa!

Aineistoesimerkissä L1 ja L2 kuvasivat päiväkodin pihalla olleita lumikasoja vuoriksi, joilla voi kiipeillä ja joista voi hyppiä alas. L3 mainitsi myös niiltä kierimisen ja L1 liukurilla takaperin laskemisen. Ulos oli ilmestynyt vuodenajalle tyy-

pilliset ympäristöt, eli lumikasat ja lumihanget, jotka mahdollistivat erilaisen leikin verrattuna esimerkiksi syksyyn. Jokapäiväinen leikki nousi erittäin tärkeäksi lapsille, kun esimerkiksi sekä L1, L2, L4, L5 ja L8 mainitsivat leikkimisen olevan kivointa eskarissa. Tätä korosti esimerkiksi L8 kertomus siitä, mikä on tylsintä eskarissa: *"... ja ilman leikkimistä, niin ne kaikki ei oo kivaa"*. Esiopetuksen nähtiin olevan kuitenkin muutakin kuin leikkiä, kuten L2 totesi: *"ei se aina niinku sellasta leikkimistä tai sellasta oo"*. Lapset kokivat osaavansa leikkiä hyvin yhdessä, mikä vahvisti lasten yhdessä toimimisen merkitystä.

Yhdessä toimimista rakensi myös erilaiset sosiaaliset taidot. Leikitaidot nousivat esiin myös sosiaalisten taitojen merkityksessä. Lapset kertoivat osaavansa leikkiä hyvin yhdessä ja osaavansa ottaa kaikki muut leikkiin mukaan, kuten L5 totesi: *"mä osaan ottaa kaikki muut leikkiin"*. Esimerkiksi L2 mainitsi *"no siellä on kiva leikkiä kavereitten kaa, ei sit oo kivaa olla yksin vaa jotenki kaikkie kavereiden kaa"* ja L1 jatkoi tähän *"ja päiväkodissa on se tärkeätä et pitää kuunnella niitä omia sääntöjä ja kuunnella omia ohjeita ja pitää ottaa kaveri leikkiin. Eikä saa juosta karkuun jos joku haluaa"*. Kaverien merkitystä korosti myös L8 kertoessaan illoista ilman kavereita: *"... olla yksin et kukaan ei ota mua mukaan -- ku tytöt on lähteny enkä mä oo halunnu leikkiä poikien kaa"*. Myös L9 kertoi keskustelussa kavereiden merkityksestä *"mä en tykkää olla viikonloppusin ku ei oo ketää meidän omia lapsia"*. Sosiaalisesti oikein ja odotetusti toimiminen ja itselle mieluisat leikkikaverit koettiin tärkeänä tekijänä esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen mielekkyydessä.

Arjen rakentumista kuvasivat perustoiminnot ja yllätykselliset ja erikoiset hetket. Perustoiminnot olivat niitä asioita, jotka rakentavat lasten arkea ja päivien kulkua päiväkodissa. Lapset kuvailivat perustoiminnoista niin negatiivisia kuin positiivisia ominaisuuksia. Osana perustoimintoja kuvattiin esiopetuksen tehtävien tekeminen, joka koettiin myönteisenä, mutta tarinoiden kuunteleminen koettiin joko tylsänä tai pakollisena osana muita eskaritehtäviä, joita kuuluu tehdä eskarissa.

L1: Mää tykkään niistä tarinoista

L2: Mä en koska niissä pitää oottaa ja nii

L3: Oottaminen on tylsää mut sitä pitää harjoitella

Aineistoesimerkissä L1 kertoi pitävänsä tarinoiden kuuntelemisesta, mutta L2 ei. L3 ei ottanut kantaa siihen, onko hänestä tarinoiden kuunteleminen mieluista, mutta kertoi muille lapsille odottamisen olevan tylsää, mutta sen olevan taito, jota tulee harjoitella. L2 koki tarinoiden kuuntelemisen odottamisena, vaikka tarkoitus oli harjoitella kuuntelemista ja keskittymistä.

Yksi eskarilaisia paljon puhututtava aihe oli päiväunet. Tutkimukseen osallistuneet lapset kävivät joka päivä päiväunilla, paitsi jos heidät haettiin kotiin varsinaisen esiopetusajan päättyessä. Päiväunet eivät olleet L2, L3 ja L7 mieleen, kuten L7 totesi *"ei tarvi nukkua niitä ärsyttäviä päikkäreitä"*, mutta L8 koki päiväunien olevan tarpeen, jos tulee aikaiseen aamuvuoroon päiväkotiin: *"nii mutta aina ku mä aikasin aamulla tulisin nii sitte mua alkaa väsyttää aamusta tai päivästä"*. Päiväunien tarpeellisuus liittyi aikaisiin hoitoaikoihin tai rytminmuutoksiin.

Yksi perustoimintoihin kuuluva osa-alue oli lasten vaihtelevat hoitoajat, jotka vaikuttavat osaltaan lapsen vireyteen ja päivän kulkuun. Hoitoaikojen epä säännöllisyyden aiheuttama väsymys ilmeni L1 pohdinnassa: *"väsyttää -- illoissa se et jos huomenna on aamuvuoro ja oot sit johonkin yhteentoista siellä"*. Iltavuorot koettiin haasteelliseksi erityisesti vuoromuutosten lähellä, jos lapsen seuraava hoitovuoro alkoi aikaisemmin. Iltavuorojen huonoja kokemuksia kuvasivat myös ne kertomukset, joissa mainittiin, ettei illalla ole aina omasta ryhmästä leikkikavereita. Myös viikonloppujen haasteet liittyivät oman ryhmän lasten poissaoloon, kuten L9 totesi: *"mä en tykkää olla viikonloppusin ku ei oo ketää meidän omia lapsia"*.

Perustoiminnoista kuvattiin myös turvallisuuden tunteita luovia asioita. Lasten turvallisuuden tunnetta kasvattivat lähellä olevat aikuiset, jotka eivät jätä yksin. *"Esimerkiks se että ei oo yksin ja et tulee silittää ja niinku on turvallista olla että aikuiset ei niinku jätä meitä vaan aikuiset on siinä vieressä ja aikuiselle voi mennä sanomaan jotain"* kuvasi L2 pohtiessaan yöhoitajien merkitystä oman turvallisuuden tunteensa kannalta. Aikuiset koettiin tärkeäksi turvallisuuden tunteen tuojaksi niin päivällä kuin yöllä.

Yllätykselliset ja erikoiset hetket olivat arkea rakentavia osa-alueita, jotka toivat arkeen hetkiä, jotka jäivät erityisesti lasten mieleen. Erikoisia hetkiä kuvasivat erilaiset tapahtumat, kuten ulkoliikuntatapahtuma tai juhlat. Yllätyksellisiä hetkiä löytyi arjen rutiinien keskeltä, jotka olivat joko hassuja sattumuksia, jotka johtivat päivittäisistä rutiineista poikkeamiseen, tai lapsilähtöisiä ideoita vaihtoehtoisille toimintatavoille.

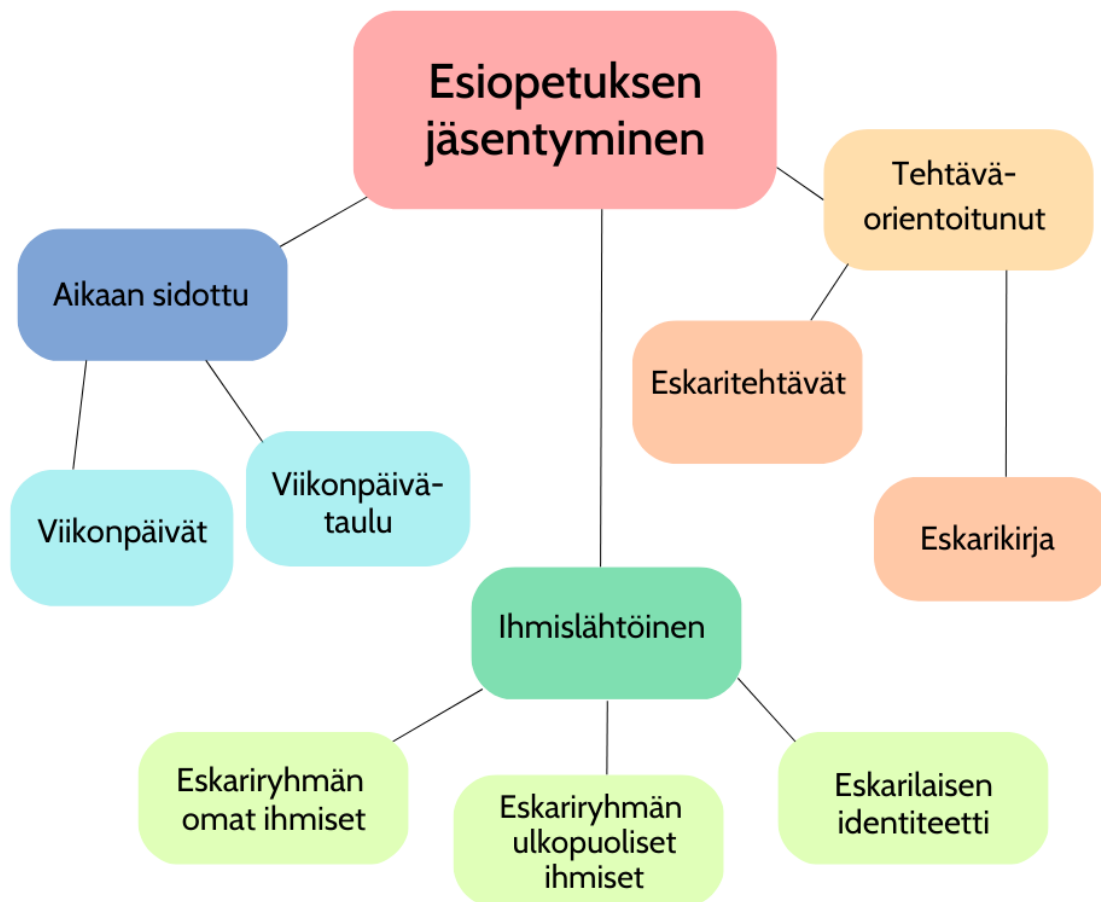
Päivittäisestä rutiinista poikkeaminen toi lapsille positiivisen kokemuksen ja muistijäljen. Esimerkiksi joka aamupäivä tapahtunut ulkoilu päiväkodin pihalla sai käänteen, kun ryhmä oli keksinyt vaihtoehtoisen tavan viettää ulkoilu. L1 kuvasi yhtä yllätyksellistä hetkeä: *”me saatetaan keksiä yllättäen me mennään vaikka yläpuistoon laskemaan vaikka liukureilla mäkeä”*. Toinen esimerkki yllätyksellisestä hetkestä oli, kun päiväunet oli korvattu elokuvahetkellä: *”tai sitte meillä voi tulla sellanen idea et me niinku voidaan päikkäreitten sijaan mennä pienille kattoon elokuvaa (L2).”* Rutiinista poikkeamisen mahdollisuus ja lasten osallisuuden vahvistaminen erityisesti toteuttamalla heistä lähtöisin olleita vaihtoehtoisia tapoja toimia toivat lapsille myönteisiä kokemuksia.

5.3 Lasten tapoja jäsentää esiopetus osana vuorohoidon epäsäännöllisiä hoitoaikoja

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli kuvata kokemuksia siitä, miten lapset jäsentävät esiopetuksen osana epäsäännöllisiä hoitoaikoja. Tutkimuksen tulokset osoittivat lasten jäsentävän esiopetuksen konkreettisten tekijöiden kautta. Lapset tuottivat puheessaan kolme toisistaan eroavaa teemaa. Esiopetus nähtiin aikaan sidottuna, ihmislähtöisenä ja tehtäväorientoituneena (kuvio 3).

Kuvio 3.

Lasten tapoja jäsentää esiopetus osana epäsäännöllisiä hoitoaikoja

Aikasidonnaisuus esiintyi lasten puheissa hyvin konkreettisenä tekijänä esiopetuksen jäsentämisessä. Lapsille selkeitä merkkejä siitä, milloin esiopetusta oli, olivat viikonpäivät ja viikonpäivätaulu, jossa kerrottiin viikon ohjelma. Viikonloput koettiin olevan esiopetuksen ulkopuolista aikaa, vaikkakin *"lauantainaki on joku eri ryhmässä (L8)"*. Esiopetusta oli lasten mukaan maanantaista perjantaihin, mutta myös yksittäisiä päiviä mainitaan. Yhdessä haastattelussa mainittiin esiopetusta olevan vain silloin, kun on eskarikirjan eskaria.

Aikasidonnaisuutta vahvisti lapsille viikonpäivätaulu. Viikonpäivätaulussa oli päivät maanantaista sunnuntaihin, ja jokaisen päivän kohdalla oli kyseisen päivän toiminta. L4 kertoi viikonpäivätaulusta: *"jostain tämmösisistä korteista joihin laittaa se sinitarra siihen tauluun -- joo, että millon on luistelua, millon on jalkapalloilua"*. Kortit kuvasivat päivän toimintaa, joka saattoi olla liikuntaa, retkiä tai

eskarikirjan tehtäviä, mutta viikonloppujen kohdalla ei ollut kortteja. Tämä tuki lasten ajatusta siitä, ettei esiopetusta ole viikonloppuisin.

Ihmislähtöinen näkökulma esiopetuksen jäsentämiseen ilmeni lasten kertomuksista esiopetuksessa olevista ihmisistä. Ihmiset jakautuivat kahteen eri ryhmään, eskariryhmän omiin ihmisiin ja eskariryhmän ulkopuolisiin ihmisiin. Pääsääntöisesti lapset kokivat oman ryhmän aikuisten ja lasten olevan osa eskaria, mutta osa mainitsi myös esiopetusryhmän ulkopuolisia ihmisiä. L9 kuvasi eskarin ihmisiä luettelemalla ryhmän lasten ja aikuisten nimiä, sekä toteamalla ryhmän ulkopuolisesta aikuisesta *"(nimi poistettu) on välillä mutta aika harvoin mutta on"*. Lapset kertoivat *"aikuisten eli opejen (L3)"* ja omien kavereiden olleen osa eskaria. L7 kuvasi myös päiväkodin muiden ihmisten olevan osa eskaria: *"no itse asiassa muutki ihmiset, no ku emmä tunne kaikkia ihmisiä tästä päiväkodista ees kavereita"*. Kavereilla viitattiin niin omiin kavereihin kuin päiväkodin muihin lapsiin.

Yksittäisenä eroavaisuutena ja eskarilaisen identiteettiä tukevana huomiona mainittiin myös esiopetuksen myötä tulevat eroavaisuudet verrattuna muihin päiväkodin ryhmiin. L6 toi esiin lapsille tärkeän ulkoisen seikan: *"eskarissa ei tarvi pitää liivejä ulkona"* ja L7 myötäili tätä. Muut lapsiryhmät pitivät ulkona liivejä, mutta eskarit olivat tarpeeksi isoja ollakseen päiväkodin pihalla ilman.

Tehtäväorientoituminen ilmeni lasten kertomuksissa viittauksina esiopetuksen erilaisiin tehtäviin ja esiopetuksessa käytettävään kirjamateriaaliin. Esiopetuksen tehtäviä kuvattiin koulunomaisiksi, jolla viitattiin pöydän äärellä suoritettuihin tehtäviin, kuten matemaattisia taitoja tai lukutaitoa vahvistaviin tehtäviin. Esiopetuksen tehtäviä tehtiin usein yhdessä, ohjatuissa esiopetustuokioissa, mutta myös yksilöllisesti, jos lapsi ei ollut paikalla ohjatussa tuokiossa esimerkiksi poikkeavan hoitoaikansa takia.

Tehtävien tekemiseen liittyi tiiviisti esiopetuksessa käytettävä kirjamateriaali, jota kuvailtiin eskarikirjana. Eskarikirja oli käytössä kerran viikossa, mutta sen ohessa tehtiin retkiä esiopetuksessa, kuten seuraava aineistoesimerkki esitteli.

L3: Noo sitte (eskarikirjan) eskari on vaan yhen kerran viikossa

L2: Mutta välillä me käydään niinku (eskarikirjan) eskarin vuoks jossain retkellä eskarissa

L1: Esim sillon koululla

L2: Me syötiinki siellä ruokaa

L3: Tai itse asiassa se oli eilen

Aineistoesimerkissä L3 kertoi eskarikirjaa käytettävän vain yhden kerran viikossa, mutta L2 lisäsi kirjan takia tehtävän myös retkiä. L1 muisti retken koululle, josta L3 huomautti sen olleen eilen. Retki koululle nähtiin kuuluvan osaksi eskarin koulunomaisia tehtäviä, joihin eskarikirja liitettiin vahvasti. Haastattelussa aiemmin L1 oli maininnut eskaria olevan vain silloin, kun oli eskarikirjan eskaria, mutta keskustelun edetessä lapsi laajensi kertomustaan esiopetuksesta.

6 POHDINTA

Tämän tutkielman tehtävänä oli selvittää ja kuvata lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Tutkimuskysymykset käsittelivät lasten antamia merkityksiä esiopetukselle, lasten kokemuksia esiopetuksesta ja esiopetuksen jäsentymistä osana vuorohoitoa. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että lapset viihtyvät esiopetuksessa ja he kokevat esiopetuksen olevan tärkeää niin heille itselleen kuin vanhemmilleen.

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymys selvitti lasten antamia merkityksiä vuorohoidossa järjestettävälle esiopetukselle. Tutkimus osoitti, että lapset antavat esiopetukselle sekä heitä itseään koskevia merkityksiä harjoittelemisen ja oppimisen myötä, että heistä riippumattoman merkityksen vanhempien työssäkäynnin myötä. Toinen tutkimuskysymys kuvasi lasten kokemuksia esiopetuksesta. Tutkimus kuvasi lasten kokemusten jakautuvan kahteen teemaan, joista ensimmäinen on arjen rakentuminen ja toinen yhdessä toimiminen leikin avulla. Kolmas tutkimuskysymys tutki lasten tapaa jäsentää esiopetus osana vuorohoitoa ja epä säännöllisesti rakentuvia hoitoaikoja. Tutkimus osoitti, että lapset jäsentävät esiopetuksen konkreettisten tekijöiden, eli ajan, ihmisten ja tehtävien kautta osana päiväkodin kontekstia.

Lasten antamat merkitykset esiopetukselle noudattavat pitkälti aiempien tutkimusten linjoja ja esiopetukselle asetettuja tavoitteita. Lapset kokivat esiopetuksen olevan heille tärkeää, koska siellä he oppisivat erilaisia taitoja harjoitellen niitä leikin avulla, mutta koulunomaisesti. Myös Niikon ja Havu-Nuutisen (2009) tutkimuksessa lapset kokivat esiopetuksen olevan harjoittelua varten, ja Brotheruksen (2004) tutkimus osoitti myös lasten kokeneen oppivansa esiopetuksessa akateemisia taitoja. Lapset kokivat esiopetuksessa harjoiteltavan taitoja erilaisilla kynätehtävillä tai kirjatehtävillä, mutta kuvasivat myös sosiaalisten taitojen harjoittelemista. Lapset eivät varsinaisesti viitanneet esiopetuksen opettavan lapsille

sosiaalisia taitoja, mutta lapset tuottivat puheessaan erilaisia merkityksiä sosiaalisille taidoille. Sosiaalisten taitojen harjoittelu ilmenee lasten puheissa leikki- ja kaveritaitoina.

Lapset tuottivat puheessaan myös osittain samankaltaista teemaa kuin Peltoperän (2021) tutkimuksessa, jossa vuorohoito koettiin ristiriitaisena vanhempien työssäkäynnin mahdollistajana, sillä lapset kokivat esiopetuksen olevan myös mahdollistamassa vanhempien työssäkäyntiä. Lapset mainitsivat äitien käyvän töissä samalla kun isät puuttuivat puheesta. Tämä voi osaltaan kieliä vuorohoidon kontekstin vaikutuksesta lasten kokemuksiin. Perheet 24/7-tutkimuksen mukaan yksinhuoltajaperheiden lapset olivat useammin yö-, aamu- tai iltahoidossa kuin kahden vanhemman perheiden lapset, ja heillä oli usein yli kymmentuntisia hoitopäiviä (Kekkonen ym., 2014, s. 63). Kahden vanhemman perheissä lastenhoitoa on jakamassa kaksi ihmistä tukiverkostoineen, jolloin työaikoja voidaan sovittaa myös lapsen tarpeisiin. Tämä tukee sekä tämän tutkimuksen, Peltoperän (2021) tutkimuksen että Revon ym. (2022) tuloksia vuorohoidon roolista työssäkäynnin ja yhteiskunnan pyörittämisen mahdollistajana.

Lapset kuvasivat kokemuksiaan esiopetuksesta pääsääntöisesti myönteiseen sävyyn. Lasten kokemukset jakautuivat arkea rakentaviin kokemuksiin ja yhdessä toimimisen kokemuksiin. Arkea rakensivat perustoiminnot ja yllätyksellisyys. Kielteisiä kokemuksia kuvattiin suoraan vain päiväunista, mutta myös eskaritehtävät miellettiin osittain negatiivisiksi. Nämä kuuluvat osaltaan esiopetuksen perustoimintoihin. Eskaritehtävät saivat lapsilta ristiriitaisia kokemuksvauksia, sillä osa piti niistä ja osa koki ne tylsiksi. Samankaltaiseen lopputulokseen tultiin myös Rusasen (2008) tutkimuksessa. Eskaritehtävien mielekkyys lieeneekin persoonakysymys. Toiset esiopetusikäiset kaipaavat jo enemmän koulunomaista toimintaa, kun toisille riittää vapaa leikki.

Yllätyksellisyys ja erikoisuudet korostivat lasten osallisuuden vahvistamista. Lapsille jäi eniten mieleen esiopetuksesta ne hetket, kun rutiineista poikettiin ja lasten osallisuutta vahvistettiin toteuttamalla heidän ideoitaan. Vaikka aikuinen tekee lopulliset päätökset esiopetuksen toiminnasta, myös rutiineista poikkeamisen kohdalla, saadaan lapsille merkityksellinen olo heidän ideoitaan

kuuntelemalla. Tästä voidaan päätellä, että vahvistamalla lasten osallisuutta saadaan lapsille myönteisiä, heitä vahvistavia kokemuksia. Myönteisellä esiopetuksella ja oppimisinnon kasvattamisella voidaan luoda kestävä pohjaa lapsen koulupolulle.

Vuorohoidolle tyypillistä on lasten hoitoaikojen vaihtelu ja niiden vaikutus lasten hyvinvointiin. Peltoperän (2021) tutkimuksessa vuorohoidon nähtiin vaikuttavan kielteisesti lasten hyvinvointiin ja Salosen (2020) tutkimuksessa siirtymät ja rytmin vaihdot kuormittivat lasta. Lapset toivatkin ilmi väsymystään eri hoitoaikojen yhteydessä ja erityisesti rytmin muutosten yhteydessä. On täysin eri asia tulla esiopetukseen esimerkiksi vain esiopetusajaksi, hyvin omassa sängyssä nukkuneena ja omien vanhempien päiväkotiin tuomana, kuin yön päiväkodissa viettäneenä, vieraan vauvan itkua kuunnelleena ja vanhempiaan viimeksi edellisenä aamuna nähneenä. Pitkät vuorot, erityisesti yövuorot, ja rytmin muutokset vaativat lapselta paljon. Tässä tutkimuksessa ei käynyt ilmi, vaikuttavatko nämä lasten hyvinvointiin, oppimiseen tai kokemuksiin esiopetuksesta.

Lasten tuottamat kertomukset esiopetuksen jäsentämisestä osana vuorohoitoa toivat kolme erilaista keinoa jäsentää esiopetus. Aikasidonnainen jäsentäminen on looginen, kun ajatellaan esiopetuksen yleensä olevan johonkin tiettyyn kellonaikaan sidottua toimintaa. Lapsille kyseessä oli kuitenkin enemmän viikontäydäsidonnainen kuin kellonaikasidonnainen. Vaikka varsinainen esiopetusaika tässä päiväkodissa päättyi kello 12.30, kokivat lapset iltapäivän ja myös illan olevan esiopetusta, jos he olivat silloin paikalla päiväkodissa. Toinen keino jäsentää esiopetus oli tehtäväorientoituminen, joka ilmeni lasten puheissa viitauksina eskarikirjaan ja tehtäviin. Aikasidonnaisuuden yhteydessä viitattiin osittain myös tehtäväorientoitumiseen, kun tiettyinä päivinä viikontäydätaulussa oli kirjattuna eskarikirja ja -tehtävät. Tällöin esiopetuksen koettiin olevan niinä päivinä, kun viikontäydätaulussa oli kortti eskarikirjasta. Erityisesti yhdessä haastattelussa lapsen ajatus esiopetuksesta oli alkuunsa vain eskarikirjaan liittyvä eskari, mutta keskustelun edetessä lapsi alkoi ilmentää muutakin esiopetuksen toimintaa. Esiopetuksen käsityksen laajeneminen saattoi olla lapsen muistin aukeamista tai kyseessä oli ryhmän tuoma paine tai lisäarvo keskustelulle.

Muut lapset haastattelussa kertoivat esiopetuksen kokemuksista myös eskarikirjan ulkopuolella, joka saattoi johdatella myös tämän lapsen vastauksia.

Esiopetus nähtiin myös ihmislähtöisenä, jolloin lapset jäsensivät esiopetuksen siellä olleiden ihmisten kautta. Oman ryhmän lapsista puhuttiin kaikissa keskusteluissa, mutta vain yksi lapsi mainitsi nimeltä jonkun toisen ryhmän lapsen osana iltoja ja viikonloppuja. Lapset näkevät esiopetusryhmänsä tiiviinä, muista irrallisena ryhmänä, sillä heidän toimintansa päiväkodissa poikkeaa muista ryhmistä. Kuitenkin osana esiopetusta koettiin myös olevan muiden ryhmien aikuisia, vaikkakin he olivat mukana harvemmin. Suoraa vastausta siihen ei saatu, onko kyseessä heidän sijaistava työskentely esiopetusryhmässä tarpeen vaatiessa vai työskentely osana muuta päiväkodin toimintaa. Aikuiset koettiin kuitenkin tärkeiksi osana esiopetusta.

Lapset muodostivat sekä yksilöllisiä kertomuksia ja kokemuksia että yhteisessä keskustelussa muodostuvia kertomuksia. Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti ihmisen nähdään rakentavan merkityksiä yhteisessä vuorovaikutuksessa (Puusa & Juuti, 2020, luku 10; luku 14). Lasten kuvailemat kokemukset ja kertomukset olivat moniulotteisempia ryhmähaastatteluissa kuin yksilöhaastatteluissa. Yksilöhaastatteluissa lasten kertomukset olivat lyhyempiä ja konkreettisempia, kun taas ryhmähaastatteluissa lasten keskinäinen vuorovaikutus muodosti kertomuksista laajempia.

Esiopetuksen tärkeimmäksi teemaksi lasten näkökulmasta voidaan todeta leikkimisen ja vertaissuhteet. Esiopetus on harjoittelua ja oppimista varten, mutta leikki ja vertaissuhteiden pysyvyys tuovat lapsille pysyvyyden ja turvallisuuden tunnetta muuten niin kovin muuttuvassa vuorohoitoympäristössä.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys tutkimusprosessissa

Tämä tutkimus tutki yhdeksän lapsen kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta. Koska laadulliselle tutkimukselle ominaista on se, että sillä pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä, ei tutkimuksen tulosten osalta pyritä yleistettävyyteen (Tuomi & Sarajarvi, 2009, s. 85). Tämän tulokset ovat kuitenkin

siinä määrin yleistettävissä, että lapset pitänevät leikistä huolimatta siitä, missä esiopetusryhmässä tai päiväkodissa asiaa tutkitaan, sillä leikki korostuu monissa tämän tutkimuksen aiheiden muissa tutkimuksissa (esim. Brotherus, 2004; Siipainen, 2018).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa ei ole yleispäteviä määritelmiä, milloin tutkimus on luotettava (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 140). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa tulee pohtia niin luotettavuutta, eettisyyttä kuin uskottavuutta (Puusa & Juuti, 2020, osa 5). Luotettavuuden osalta arviointi kohdistuu tutkimusprosessiin kokonaisuutena, ei pelkästään tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 140). Luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi siirrettävyyden avulla, jolloin arvioidaan tulosten siirrettävyyttä toiseen kontekstiin (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 139). Tuloksia voitaisiin siirtää toiseen vuoropäiväkotiin ja toiseen vuorohoidon esiopetusryhmään. Ne eivät välttämättä olisi täysin samankaltaiset, mutta samankaltaisuuksia olisi luultavasti havaittavissa. Luotettavuutta kuvaavat myös tutkijan tekemät perustelut lähestymistavasta ja menetelmistä (Puusa & Juuti, 2020, osa 5). Uskottavuus puolestaan tavoittelee tutkimuksen lukijoiden, esimerkiksi kollegojen, hyväksyntää tuloksille, niiden totuudenmukaisuudelle ja kuvausten asianmukaisuudelle (Puusa & Juuti, 2020, osa 5).

Koska laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi edellyttää myös koko tutkimusprosessin tutkimista, on syytä tarkastella sitä kokonaisuutena. Eri-tyistä huomiota kiinnittäisin tutkijan omaan asemaan. Yhtenä eettisenä kysymyksenä näin oman suhteeni tutkittaviin. Ainakin osa tutkittavista lapsista oli minulle jokseenkin tuttuja, sillä työskentelin samassa päiväkodissa. Päiväkodin työntekijänä olen turvallinen ja luotettava aikuinen monelle lapselle myös oman ryhmän ulkopuolella. Tutkijan ja tutkittavien välinen luottamuksellinen suhde lienee tuonut omassa tapauksessani positiivisia ja negatiivisia huomioita. Siinä missä lapset uskalsivat olla keskustelussa vapautuneesti, olisivat he voineet pitää tilannetta liiankin tuttavallisena. Haastatteluissa tuli kuitenkin tehdä selväksi, ettei roolini ole siinä vaiheessa se ”päiväkodin aikuinen”, vaan ”yliopiston tut-

kija”. Lapset osoittivat haastatteluissa ymmärtäneensä roolini tutkijana, ja haastattelutilanteissa lapset kertoivat avoimesti kokemuksiinsa, mutta eivät olettaen minun tietävän jo heidän kokemuksiinsa.

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Koska vuorohoitoa ja esiopetusta on tutkittu hyvin vähän, on tarve vuorohoidon tutkimukselle edelleen olemassa. Jos kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun loputtua Suomessa otetaan käyttöön koko maassa velvoittava kaksivuotinen esiopetus, tarkoittaa se väistämättä isoja muutoksia varhaiskasvatukselle ja perheille. Jo nyt esiopetuksen järjestäminen vuorohoidossa on pitkälti varhaiskasvatuksen järjestäjien itse määrittelemää ja sen käytännöt vaihtelevat, joten on mahdotonta taata kaikille tasavertaista esiopetusta.

Tämän tutkimuksen pohjalta olisi jatkossa kiinnostavaa tutkia esiopetuksen järjestämisen tapoja eri vuoropäiväkodeissa. Tässä tutkimuksessa lapset kuvasivat paljon yksittäisen esiopetusmateriaalin eli eskarikirjan käyttöä. Kaikkialla ei kuitenkaan valmiita esiopetusmateriaaleja käytetä. Eskarikirjasta lapset tekivät valmiita tehtäviä, ja jos ei ollut mukana esiopetustuokiolla, teki kyseiset tehtävät myöhemmin. Olisi kiinnostavaa vertailla eri toimintamalleja vuorohoidon esiopetuksen toteuttamisessa ja erityisesti esiopetustehtävien järjestämisessä jokaiselle lapselle. Esiopetuksen järjestämistavat vuorohoidossa kiinnostavat myös ajankäytöllisesti. Tässä tutkimuksessa olleen esiopetusryhmän esiopetusaika oli määritelty olevan arkipäivisin kello 8.30–12.30. Ympäri vuorokauden auki oleva päiväkotitoiminta toimii päivittäin 20 tuntia enemmän, jolloin lasten hoitoajat saattavat olla mitä tahansa muuta, kuin esiopetusaikaa. Voisiko esiopetusta järjestää myös iltpäivisin, vai velvoitetaanko esiopetukseen kuuluvat olemaan paikalla myös esiopetukselle määriteltynä aikana, esimerkiksi kello 8.30–12.30, vaikka heidän hoidontarpeensa olisi vasta illalla.

Laajemman yhteiskunnallisen ja erityisesti varhaiskasvatuksen kentällä merkityksellisen keskustelun voisi käydä vuorohoidon käsitteen muuttamisesta

pedagogisempaan suuntaan. Tämä vaatisi vielä tarkempaa ja laajempaa vuorohoitotutkimusta. Vuorohoidon pedagogiikkaa tulee kehittää pois hoitokeskeisyydestä, ja erityisesti esiopetuksen järjestämiselle vuorohoidossa tulisi olla yhteneväiset ohjeistukset koko Suomessa. Vuorohoidon tarve ei ole poistumassa mihinkään.

LÄHTEET

- Aarnos, E. (2015). Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (s. 164–179). PS-kustannus.
- Alasuutari, M. (2009). Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (2.p.). Vastapaino.
- Brotherus, A. (2004). *Esiopetuksen toimintakulttuuri lapsen näkökulmasta*. [Väitöskirja. Helsingin yliopisto.]
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20018/esiopetu.pdf?sequence=1>
- Eskola, J. & Vastamäki, J. (2015). Teemahaastattelu: opit ja odotukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (s. 27–44). PS-kustannus.
- Halttunen, H. (2020). *Lasten osallisuus esiopetusryhmässä. Henkilökunnan näkemyksiä vuosina 2008 ja 2018*. [Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.] <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/68248>
- Kauppinen, A., & Alasuutari, M. (2018). Esiopetusvuoden palvelukokonaisuudet lasten hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. *Journal of Early Childhood Education Research*, 7(1), 147–169.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59823>
- Kekkonen, M., Rönkä, A., Laakso, M-L., Tammelin, M. & Malinen, K. (2014). Lapsiperheet 24/7-taloudessa. Julkaisussa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen. *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (s. 52–69). Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf

- Kyrönlampi T. & Uitto, M. (2022). Lasten osallisuutta mahdollistava ja estävät tekijät esiopetuksessa. *Kasvatus & Aika*, 16(2), 90.
<https://doi.org/10.33350/ka.95401>
- Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Malinen, K., Dahlblom, T. & Teppo, U. (2016). Suomalainen vuorohoito. Julkaisussa U. Teppo & K. Malinen (toim.). *Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja* 227. 12–24.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAI_SUJA2272016_web.pdf?sequence=1
- Murto, M. (2017). *Esiopetus vuorohoidossa*. [Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.] <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/53079>
- Niikko, A., & Havu-Nuutinen, S. (2009). In Search of Quality in Finnish Pre-School Education. *Scandinavian journal of educational research*, 53(5), 431–445. <https://doi.org/10.1080/00313830903180711>
- Opetushallitus. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2016:1.
- Opetushallitus. (2021). *Kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2021:2a.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023a, tammikuu).
<https://okm.fi/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilu>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2023b). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Väliraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2023:19.
- Pekkarinen, E. (2018, 15. maaliskuuta). Kuka suostuu lasten ja nuorten tutkimuksessa? *Vastuullinen tiede*. (viitattu 22.1.2023).
<https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/kuka-suostuu-lasten-ja-nuorten-tutkimuksessa>
- Peltoperä, K., Vehkakoski, T., Turja, L., & Laakso, M.-L. (2020). Pedagogy-related tensions in flexibly scheduled early childhood education and care. *International Journal of Early Years Education*, Early online.
<https://doi.org/10.1080/09669760.2020.1778449>

- Peltoperä, K. (2021). *Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden rakentamat merkitykset varhaiskasvatuksen vuorohoidolle*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/77515>
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Repo, K., Moilanen, S., Siippainen, A. & Lammi-Taskula, J. (2022). Työelämä ja perheiden lastenhoito- ja varhaiskasvatusratkaisut. Teoksessa P. Eerola, K. Repo, M. Alasuutari, K. Karila ja J. Lammi-Taskula (toim.) *Lastenhoidon ja varhaiskasvatuksen monet polut. Lasten, perheiden ja politiikan näkökulmia*. (luku 8). Gaudeamus.
- Rusanen, E. (2008). *Esiopetus lapsen silmin: Tutkimus kokemuksesta, tiedon transferoitumisesta ja metatietoisuudesta*. Palmenia Helsinki University Press.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa P. Nikander, M. Hyvärinen, J. Ruusuvuori, J. Pöysä, O. Jolanki, P. Nikander, & S. Karhunen. *Haastattelun analyysi*. (s. 9–36). Vastapaino.
- Rönkä, A., Turja, L., Malinen, K., Tammelin, M., & Kekkonen, M. (2019). Flexibly scheduled early childhood education and care: experiences of Finnish parents and educators. *Early Years*, 39(4), 376–391. <https://doi.org/10.1080/09575146.2017.1387519>
- Salonen, E., Laakso, M.-L., & Sevón, E. (2016). Young children in day and night care: negotiating and constructing belonging during daily arrivals. *Early Child Development and Care*, 186(12), 2022–2033.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1146717>
- Salonen, E., Sevón, E., & Laakso, M.-L. (2020). Evening early childhood education and care: Reformulating the institutional culture. *Journal of Early Childhood Research*, 18(4), 418–432.
<https://doi.org/10.1177/1476718X20947120>

- Salonen, E. (2020). *Pienet lapset varhaiskasvatuksen vuorohoidossa. Epätyypillisten varhaiskasvatusaikojen merkitys kuulumisen neuvottelulle ja rakentumiselle.* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto].
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/71224>
- Siippainen, A. (2018). *Sukupuolisuhteet, hallinta ja subjektifikaatio. Etnografinen tutkimus lasten ja aikuisten suhteista vuorohoitopäiväkodissa.* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59190>
- Sulkanen, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Siippainen, A., Kuukka, A. & Alasuutari, M. (2022). Lasten arjen rytmityksiä kodin ja varhaiskasvatuksen välillä. Teoksessa P. Eerola, K. Repo, M. Alasuutari, K. Karila ja J. Lammi-Taskula (toim.) *Lastenhoidon ja varhaiskasvatuksen monet polut. Lasten, perheiden ja politiikan näkökulmia.* (luku 10). Gaudeamus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017a). *Varhaiskasvatus 2016.*
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135183/Tr29_17_vuositiasto.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017b). *Varhaiskasvatus 2016: Kuntakyselyn osaraportti.*
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135184/TR30_17_vaka_kuntakysely_u.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Tilastokeskus. (2022). *Varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta vuonna 2021.* (viitattu 7.4.2023).
<https://www.stat.fi/julkaisu/ckwd9j2c8fbpq0c53mhrob1za>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* (10., uudistettu laitos). Tammi.
- Tuononen, M. (2021, 11. kesäkuuta). *Varhaiskasvatukseen osallistuminen yleistyy nopeasti Suomessa ja kansainvälisesti.* Tilastokeskus: Tieto&trendit. (viitattu 9.4.2023).
<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/varhaiskasvatukseen-osallistuminen-yleistyy-nopeasti-suomessa-ja-kansainvalisesti/>

- Turja, L. & Vuorisalo, M. (2016). Lasten oikeudet, osallisuus ja toimijuus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. *Valloittava varhaiskasvatus*. (s. 36–55). Vastapaino.
- Turunen, T. A., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2012). Forty years of Finnish pre-school education: the development of curricula between 1972 and 2000. *Curriculum journal (London, England)*, 23(4), 585–599.
<https://doi.org/10.1080/09585176.2012.731010>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2020). *Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje*. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2022). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2022:2a.
- Varhaiskasvatustilaki 540/2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/ 1991.
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Tutkimushaastattelu

Eskarin merkitykset

- Mitä ootte tänään tehneet? / Tällä viikolla
- Mitä on eskari? / Mitä on päiväkotit?
- Mistä tietää, että on eskaria?
- Mitä eskarin ulkopuolella tapahtuu?
- Kertokaa mulle jotain päiväkodista
- Kertokaa mulle jotain eskarista

Kokemukset eskarista

- Mitä eskarissa tehdään?
- Mikä eskarissa on/ei ole kivaa?
- Mitä oot oppinut eskarissa?
- Mitä taitoja eskarissa haluat oppia
- Mitä taitoja eskarissa (muiden) tulisi oppia
- Miksi eskaria on?
- Ketkä ihmiset kuuluvat eskariin?

Hoitoaikojen jäsentyminen

- Millaisia hoitoaikoja on?
- Miten hoitoaikojen vaihtuvuus vaikuttaa lapseen?
- Mitkä asiat ovat kivoja aamuvuoroissa/iltavuoroissa/viikonlopuissa/öissä/puokkarina
- Mitkä asiat ovat ärsyttäviä aamuvuoroissa/iltavuoroissa/viikonlopuissa/öissä/puokkarina
- Miksi sulla on erilaisia hoitoaikoja/vuoroja päiväkodissa?
- Onko joka eskaria joka päivä?

Liite 2. Esimerkki lasten ”tutkimuslupalomakkeesta”

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEIDEN
LAITOS

Pvm 6.2.2023

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen ”Lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta”

Lastasi pyydetään mukaan **Jutta Valtosen kandidaatintutkielmaan**, jossa tutkitaan lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta.

Lastasi pyydetään tutkimukseen, koska tutkimuksen kohteena on vuorohoidossa järjestettävään esiopetukseen osallistuvat lapset.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojesi käsittelystä.

Tutkimukseen osallistuu noin kymmenen 6–7-vuotiasta lasta, jotka osallistuvat vuoropäiväkodissa järjestettävään esiopetukseen ja sen yhteydessä vuorohoitona järjestettävään varhaiskasvatukseen.

Tämä on yksittäinen tutkimus, eikä sinuun oteta myöhemmin uudestaan yhteyttä.

2. Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia. Tutkittavaa ei aseteta eriarvoiseen asemaan lapsiryhmässä, jos tutkittava ei halua osallistua.

Keskeyttäessäsi tutkimukseen osallistumisesi tai peruuttaessasi antamasi suostumuksen, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita

tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa, kun se on välttämätöntä tutkimustulosten varmistamiseksi.

3. Tutkimuksen kulku

Tutkimus toteutetaan haastatteluna, jossa lapsia haastatellaan pienissä ryhmissä. Haastattelut äänitetään, ja äänitykset tutkija litteroi kirjalliseen muotoon. Jokaista tutkittavaa haastatellaan kerran. Haastattelut toteutetaan helmikuussa 2023 päiväkotipäivän aikana, ja varsinaisen haastatteluosuuden kesto pyritään pitämään noin 10–15 minuutissa. Haastattelun teemoina toimivat lasten kokemukset esiopetuksesta ja vuorohoidosta. Keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia merkityksiä lapset antavat vuorohoidossa järjestettävälle esiopetukselle?
- Miten lapset kuvaavat kokemuksiaan esiopetuksesta vuorohoidossa?
- Miten lapset jäsentävät esiopetuksen osana epäsäännöllisesti rakentuvia hoitoaikoja

4. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat hyödyt

Tutkimukseen osallistumisesta ei tutkittavalle ole välitöntä hyötyä, mutta lasten kokemusten kuuleminen on tärkeää. Esiopetusta ja vuorohoitoa on tutkittu vielä hyvin vähäisesti. Tutkimuksen tuloksista voi olla yleisesti hyötyä vuorohoidon esiopetuksen järjestämisen kannalta.

5. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet sekä niihin varautuminen

Tutkimuksesta ei koidu riskejä, haittaa tai epämukavuuksia tutkittavalle.

6. Tutkimuksen kustannukset ja korvaukset tutkittavalle sekä tutkimuksen rahoitus

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu kandidaatintutkielma, joka valmistumisensa jälkeen voidaan julkaista Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistossa: <https://jyx.jyu.fi>

Valmis kandidaatintutkielma toimitetaan myös päiväkodille ja kaupungin varhaiskasvatuspalveluun pyydettäessä.

Tutkittavia ei tunnisteta tuloksista tai julkaisusta. Tuloksissa voidaan käyttää suoria lainauksia haastatteluista, mutta tunnistettavat tiedot on muutettu.

8. Tutkittavien vakuutusurva

Jyväskylän yliopiston toiminta ja tutkittavat on vakuutettu.

Jyväskylän yliopiston vakuutukset korvaavat etänä suoritettavissa tutkimuksissa ainoastaan sellaiset vahingot, jotka liittyvät suoraan annettuun tutkimustehtävään ja jotka ovat sattuneet varsinaisen ohjeistetun tutkimustehtävän aikana. Vakuutus ei korvaa taukojen aikana sattuneita vahinkoja.

Jyväskylän yliopiston vakuutukset eivät ole voimassa etänä suoritettavissa tutkimuksissa, jos tutkittavan kotikunta ei ole Suomessa.

Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen. Tutkimuksissa tutkittavat (koehenkilöt) on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta. Tapaturmavakuutus on voimassa mittauksissa ja niihin välittömästi liittyvillä matkoilla.

9. Lisätietojen antajan yhteystiedot

Lisätietoja tutkimuksesta antaa Jutta Valtonen, varhaiskasvatustieteen kandidaattiotopiskelija, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos.

jutta.m.a.valtonen@student.jyu.fi

Liite 4. Tietosuojailmoitus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KASVATUSTIETEIDEN LAITOS

Pvm 9.2.2023

Tietosuojailmoitus

Olet osallistumassa tieteelliseen tutkimukseen. Tässä tietosuojailoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi [ja tai lapsesi henkilötietojen käsittelystä] osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta tutkimuksessa.

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä, kandidaatintutkielman tekijä ja tutkimuksen toteuttaja:

Jutta Valtonen, jutta.m.a.valtonen@student.jyu.fi

Kandidaatintyön ohjaaja: Anu Kuukka, anu.kuukka@jyu.fi,

2. Henkilötietojen käsittelijä(t)

Tutkimuksen toteutuksen aikana rekisterinpitäjä voi käyttää myös muita henkilötietojen käsittelijöitä, joita ei pystytä nimeämään etukäteen. Käsittelijöiden kanssa tehdään aina tarvittavat sopimukset ja niiden soveltuvuus henkilötietojen tietoturvalliseen käsittelyyn arvioidaan ennen sopimuksen tekoa. Rekisteröityä informoidaan käsittelijän käyttämisestä erikseen, jos muutos on merkittävä rekisteröidyn näkökulmasta.

Tutkimustiedon oikeellisuuden varmistamiseksi rekisterinpitäjä voi antaa tietoja käsiteltäväksi (ensisijaisesti ilman suoria tunnistetietoja) ns. tutkimuksen monitoroijalle tai verifioijalle määräjälle, mikäli tämä on välttämätöntä. Nämä toimivat tutkimushenkilöstön valvonnassa ja heidän kanssaan tehdään tietojenkäsittelysopimukset.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

Tietojasi voidaan luovuttaa tutkimuksen kuluessa, alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivaan tarkoitukseen, kun käsittely perustuu yleiseen etuun. Tällöin huolehditaan riittävästä teknisistä ja organisatorisista suojaustoimista. Saat halutessasi tutkimuksen vastuulliselta johtajalta tarkat tiedot siitä, minne tietojasi on luovutettu.

4. Tutkimuksessa ”Lasten kokemuksia vuorohoidossa järjestettävästä esiopetuksesta” käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: nimi, äänitallenne, haastattelumuistiinpanot. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

Kaikki tutkittavat ovat alle 15 – vuotiaita.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tunnistettavuuden poistaminen

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

Tietoja käytetään Jyväskylän yliopiston suojatulla U-asetamalla VPN-yhteyden kautta. Tietoihin pääsee käsiksi vain käyttäjätunnuksella ja salasananalla.

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenarvio**

Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen vastuullinen johtaja on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tutkimusrekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä arviolta 06.2023 mennessä

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Tutkittavat voivat tehdä kaikki tutkimukseen liittyvät pyynnöt rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi yhteyshenkilölle. Tutkittava voi käyttää tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuoja-ilmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 5. Analyysitaulukot

Taulukko 1.

Analyysi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen lasten antamista merkityksistä vuorohoidon esiopetukselle

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Siellä harjotellaan numeroita ja sit siellä harjotellaan numeroitten takaperinlaskua sit siellä harjotellaan moneenko osaa laskee	Harjoitellaan numeroita ja harjoitellaan numeroiden laskeamista	Matemaattisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
Ja sit siellä harjotellaan vähän niinku lukee ku siis meillähän on monta innokasta eskarissa jotka halua lukee	Harjoitellaan lukemista, kun moni innokas eskarissa halua lukea	Kielellisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
No esim (nimi poistettu) pitäs oppia olla semmonen et se olis kaikille ystävällinen eikä alkais huutamaan jos meillä on joku tarina joka pitäis kuunnella tarkkaan	Pitäisi oppia olemaan kaikille ystävällinen eikä alkais huutamaan, kun on tarina jota pitäisi kuunnella tarkkaan	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
Ja mun pitäs vähän oppia et kaikki muutki sais olla välillä opettajia (leikissä)	Pitäisi oppia, että muutkin saisi olla välillä opettajia (leikissä)	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
Pitää opetella semmosta et kuunnellaan kaveria ja kohdella toisia ihmisiä vaikka vanhoja pappoja	Pitää opetella kuuntelemaan kaveria ja kohtelemaan toisia ihmisiä	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
Monenlaisia ja sittee sillee perus et me tehään jotain öööm sanottaisko vaikka jotain kirjaimia ja mennään silti pöydän ääreen ja kuunnellaan tai jotain semmosta	Tehdään kirjaimia ja kuunnellaan pöydän äärellä	Kielellisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
No että siellä opetetaan	Siellä opetetaan	Opettaminen	Taitojen harjoittaminen
No mä oon oppinu numeroita ja kirjaimia	Oppinut numeroita ja kirjaimia	Kielellisten ja matemaattisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen
Ja et ottaa kaverit mukaan leikkiin	Ottaa kaverit mukaan leikkiin	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoittaminen

Ja kavereita, pari uutta kav- veria, miten niitä saa sano- malla moi	Miten uusia kave- reita saa sanomalla moi	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoit- teleminen
Kuuntelemaan ja nostaa kä- den	Kuuntelemaan ja nostamaan käden	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoit- teleminen
Meidän äidit on töissä nii- missä muuallakaan me ollaan	Äidit on töissä niin missä muuallakaan me ollaan	Vanhempien työ	Lapsesta riip- pumattomat syyt
Tehtäviä pitää tehdä siellä eskarissa, en muista mitä muita	Tehtäviä pitää tehdä eskarissa	Taitojen harjoittele- minen	Taitojen harjoit- teleminen
Äitillä on työ, työvuoroja vään sillain, eka on ollut eri- laisia hoitopäiviä mut nyt ei oo enää, mutta nyt on vaan pelkkää yöhoitoa tai vapaa	Äidillä on työvuoro- ja, ensin oli erilai- sia hoitopäiviä mutta nyt pelkkää yöhoitoa tai vapaa	Vanhempien työ	Lapsesta riip- pumattomat syyt
Emminä tiiä, sen äidistä se johtuu, se hoitaa vanhoja pappoja ja mummoja	Äidistä se johtuu, se hoitaa vanhoja pap- poja ja mummoja	Vanhempien työ	Lapsesta riip- pumattomat syyt
Kun äiti ei voi olla niin vä- hän aikaa töissä viikonlop- puna	Äiti ei voi olla niin vähän aikaa töissä viikonloppuna	Vanhempien työ	Lapsesta riip- pumattomat syyt
Välillä numeroita ja välillä aakkosia	Välillä numeroita ja välillä aakkosia	Kielellisten ja mate- maattisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoit- teleminen
Öö että koko ajan ei sais rik- koo toisten juttuja ja ei saa lyödä toisia ja ei saa ärsyt- tää	Ei saa rikkoo toisten juttuja ja ei saa lyödä toisia ja ei saa ärsyt- tää	Sosiaalisten taitojen harjoittaminen	Taitojen harjoit- teleminen
No sitten siellä on niinku sellasia ettimistehtäviä että löytyykö kuvasta nolla jos ei löydy ja rasti jos löytyy	On sellaisia etsimis- tehtäviä kuvasta, nolla jos ei löydy ja rasti jos löytyy	Matemaattisten taito- jen harjoittaminen	Taitojen harjoit- teleminen

Taulukko 2.

Analyysi toiseen tutkimuskysymykseen lasten kuvailemista kokemuksista vuorohoidon esiopetuksessa

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Ja päiväkodissa on se tärkeätä et pitää käydä blää kuunnella niitä omia sääntöjä ja kuunnella omia ohjeita	Päiväkodissa on tärkeää kuunnella sääntöjä ja ohjeita	Sosiaaliset taidot	Yhdessä toimiminen
ja pitää ottaa kaveri leikkiin	Pitää ottaa kaveri leikkiin	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen
Ja niistä vuorista ku siin on alhaalla öö pehmeä lumipenkka ja ne on siitä alusta ihan kovia nii niihin lumipenkkoihin voi hyppiä siellä alas	Vuorien alapuolella on pehmeä lumipenkka johon voi hyppiä alas vuorelta	Vuodenai- kasidonnai- set leikit	Yhdessä toimiminen
Ja sitte voi myös laskee liukurilla takaperin	Laskea liukurilla takaperin	Vuodenai- kasidonnai- set leikit	Yhdessä toimiminen
Ja sit siellä oli niitä pisteitä et norsupallo eiku dumbopallo sit siellä oli semmosia etsintöjä sit siel oli naruja lasersäteitä ja tempurata et ei saa päästää köydestä irti vaik oli minkälaisia esteitä	Oli pisteitä, norsupallo, etsintöjä, naruja, lasersäteitä ja tempurata ettei saa päästää köydestä irti	Yllätykselliset ja erikoiset hetket	Arjen rakentuminen
No siellä on kiva leikkiä niinku kavereitten kaa	Kiva leikkiä kavereiden kanssa	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen
ei sit oo kivaa olla yksin vaa jotenki niinku [kaikkie kavereiden kaa]	Ei ole kiva olla yksin	Sosiaaliset taidot	Yhdessä toimiminen
Ja niinku se on kivointa kesällä et voi niinku ottaa perhosia kiikkii ja tutkia niitä	Kivaa kesällä ottaa perhosia kiinni ja tutkia	Vuodenai- kasidonnai- set leikit	Yhdessä toimiminen
Ja me keksitään et me saatetaan keksiä yllättäen me mennään vaikka yläpuistoon laskemaan vaikka liukureilla mäkeä	Saatetaan yllättäen mennä puistoon laskemaan mäkeä	Yllätykselliset ja erikoiset hetket	Arjen rakentuminen
Tai sitte meillä voi tulla sellanen idea et me niinku voidaan päikkäreitten sijaan mennä pienille kattoon elokuvaa	Voidaan päikkäreiden sijaan katsoa elokuvia	Yllätykselliset ja erikoiset hetket	Arjen rakentuminen

Että siellä joskus niinku nukkuu vähän myöhään tai yks kerta ku (ope) eee eiku (lastenhoitaja) ei ollu muistanu laittaa meitä välipalalle nii me syötiin ryhmässä	Ei muistettu laittaa välipalalle niin syötiin ryhmässä	Yllätykselliset ja erikoiset hetket	Arjen rakentuminen
Päiväunet ja tarinat (ei kivoja)	Päiväunet ja tarinat ei ole kivoja	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Kävellä ku mennään retkelle (ei kivoja)	Ei ole kiva kävellä kun mennään retkille	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Esimerkiks se että ei oo yksin ja et tulee silittää ja niinku on turvallista olla että aikuiset ei niinku jätä meitä vaan aikuiset on siinä vieressä ja aikuiselle voi mennä sanomaan jotain	Turvallista olla kun aikuiset ei jätä vaan on vieressä	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Öö no et väsyttää ja illoissa se et jos huomenna on aamuvuoro ja oot sit johonkin yhteentoista siellä	Väsyttää, jos iltavuorosta vaihtaa aamuvuoroon	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
No osaan mä kirjottaa mutta välillä tulee huonosti kirjottaminen jotkut mitä en osaa kirjottaa	Osaan kirjoittaa mutta välillä huonosti	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Nii mutta aina ku mä aikasin aamulla tulisin nii sitte mua alkaa väsyttää aamusta tai päivästä	Aikaisin aamulla tullessa väsyttää aamusta tai päivästä	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Eiku olla yksin et kukaan ei ota mua mukaan	Ei ole kiva olla yksin	Sosiaaliset taidot	Yhdessä toimiminen
No joo ku tytöt on lähteny enkä mä oo halunnu leikkiä poikien kaa	Tytöt on lähtenyt eikä halua leikkiä poikien kanssa	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen
Nii ja mä oon ollu sillon yö, tai mua haettiin ennen (nimi poistettu) ja muita tyttöjä	Haettu ennen muita tyttöjä	Sosiaaliset taidot	Yhdessä toimiminen
Iltavuorot on tyhmiä	Iltavuorot on tyhmiä	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Vaikka mitä, mä en tykkää olla viikonloppusin ku ei oo ketää meidän omia lapsia	Viikonloput ei kivoja kun ei ole oman ryhmän lapsia	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Leikkiä (nimi poistettu) kaa ku se on puol ysiin	Leikkiä toisen ryhmän lapsen kanssa)	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen

Ei se aina niinku sellasta leikkimistä tai sellasta oo.	Ei aina leikkimistä	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen
Joskus se on niinku ihan tylsää kuunnella niitä tarinoita	Joskus tylsää kuunnella tarinoita	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
mutta muutenki niitä tehtäviä on kiva tehdä	Tehtäviä kiva tehdä	Perustoinnot	Arjen rakentuminen
Osataan leikkiä hyvin	Osa leikkiä hyvin	Jokapäiväinen leikki	Yhdessä toimiminen
mä osaan ottaa kaikki muut leikkiin	Osa ottaa muut leikkiin	Sosiaaliset taidot	Yhdessä toimiminen

Taulukko 3.

Analyysi kolmanteen tutkimuskysymykseen esiopetuksen jäsentämisestä osana epäsäännöllisiä hoitoaikoja

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Noku ei oo viikonloppuja	Ei oo viikonloppuja	Viikonpäivät	Aikaan sidottu
ku sen näkee siitä taulusta et onko apilatien eskaria sillo	Taulusta näkee onko eskaria	Viikonpäivätaulu	Aikaan sidottu
Ja sit sen näkee siitä et onks mikä viikonpäivä ja onks arkipäivä	Näkee siitä että onko mikä viikonpäivä ja onko arkipäivä	Viikonpäivätaulu	Aikaan sidottu
Noo sitte (eskarikirja) on vaan yhen kerran viikossa	Eskarikirja on kerran viikossa	Eskarikirja	Tehtävääorientoitunut
Mutta välillä me käydään niinku (eskarikirjan) vuoks jossain retkellä eskarissa	Välillä käydään eskarikirjan takia jossain retkellä eskarissa	Eskarikirja	Tehtävääorientoitunut
Esim (nimi poistettu), aikuiset eli opet, (nimi poistettu), (ryhmän ulkopuolinen aikuinen)	Aikuiset eli opettajat ja eskariryhmän ulkopuolinen opettaja kuuluvat eskariin	Eskarin omat ihmiset Eskarin ulkopuoliset ihmiset	Ihmislähtöinen
Ja (nimi poistettu) on aika kiva yökkö	(nimi poistettu) on kiva yökkö	Eskarin ulkopuoliset ihmiset	Ihmislähtöinen
Jostain tämmösistä korteista joihin laittaa se sinitarra -- siihen tauluun	Korteista jotka laitetaan tauluun	Viikonpäivätaulu	Aikaan sidottu
Kavereita, aikuisia, (nimi poistettu), (nimi poistettu) ja (nimi poistettu)	Kavereita, aikuisia, eskariryhmän lapsia	Eskarin omat ihmiset	Ihmislähtöinen
Ja (ryhmän ulkopuolinen aikuinen) ja (ryhmän ulkopuolinen aikuinen)	Eskariryhmän ulkopuolisia aikuisia	Eskarin ulkopuoliset ihmiset	Ihmislähtöinen
Mun mielestä on eskaria varmaan tiistaisin vai	Eskaria on tiistaisin	Viikonpäivät	Aikaan sidottu
No itse asiassa muutki ihmiset, no ku emmä tunne kaikkia ihmisiä tästä päiväkodista ees kavereita	Muutkin ihmiset kuuluu eskariin, en tunne kaikkia ihmisiä päiväkodista	Eskarin ulkopuoliset ihmiset	Ihmislähtöinen

Kaikki opettajat ja kaverit	Kaikki opettajat ja kaverit	Eskarin omat ihmiset	Ihmislähtöinen
Eskari on vähän niinku koulu	Eskari on kuin koulu	Eskarin tehtävät	Tehtäväorientoitunut
Eskarissa ei tarvi pitää liivejä ulkona	Eskarissa ei tarvitse liivejä ulkona	Eskarin tuomat edut	Tehtäväorientoitunut
Yleensä meillä on lauantaina ja sunnuntaina vapaa mutta maanantai ja tiistai ja torstai ja perjantai ja lau perjantai niinii silloin on hoitoja	Viikonloppuna vapaa, arkipäivinä on hoitoa	Viikonpäivät	Aikaan sidottu
ja lauantainaki on joku eri ryhmässä	Lauantaina joku eri ryhmässä	Viikonpäivät	Aikaan sidottu
luettelee eskariryhmän lasten nimiä en muista ketä kaikkia	Eskariryhmän lapset, ei muista kaikkia	Eskarin omat ihmiset	Ihmislähtöinen
Öö *luettelee ryhmän aikuisten nimet*	Eskariryhmän aikuiset	Eskarin omat ihmiset	Ihmislähtöinen
Öö on meillä maanantaista perjantaihin	Maanantaista perjantaihin	Viikonpäivät	Aikaan sidottu
luettelee ryhmän lasten nimiä	Eskariryhmän lapset	Eskarin omat ihmiset	Ihmislähtöinen
(ryhmän ulkopuolinen aikuinen) on välillä mutta aika harvoin	Eskariryhmän ulkopuolinen aikuinen on välillä mutta harvoin	Eskarin ulkopuoliset ihmiset	Ihmislähtöinen
mutta on meillä *luettelee ryhmän aikuisten nimiä*	Meillä on eskariryhmän aikuiset	Eskarin omat ihmiset	Ihmislähtöinen